

SUUREN VALIOKUNNAN MIETINTÖ 1/2009 vp

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä huhtikuuta 2009 lähettänyt suureen valiokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi valtioneuvoston selonteon EU-politiikasta (VNS 4/2009 vp).

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muut valiokunnat ovat voineet antaa asiasta lausunnon 8.5.2009 mennessä. Lausunnon ovat toimittaneet perustuslakivaliokunta (PeVL 8/2009 vp), ulkoasiainvaliokunta (UaVL 3/2009 vp), valtiovarainvaliokunta (VaVL 11/2009 vp), hallintovaliokunta (HaVL 5/2009 vp), lakivaliokunta (LaVL 6/2009 vp), liikenne- ja viestintävaliokunta (LiVL 12/2009 vp), maa- ja metsätalousvaliokunta (MmVL 10/2009 vp), puolustusvaliokunta (PuVL 3/2009 vp), sivistysvaliokunta (SiVL 5/2009 vp), sosiaali- ja terveysvaliokunta (StVL 10/2009 vp), talousvaliokunta (TaVL 9/2009 vp), tulevaisuusvaliokunta (TuVL 3/2009 vp), työelämä- ja tasa-arvovaliokunta (TyVL 7/2009 vp) ja ympäristövaliokunta (YmVL 13/2009 vp).

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu suuren valiokunnan työjaostossa.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- pääministeri Matti Vanhanen
- ministeri Astrid Thors
- komissaari Olli Rehn, Euroopan komissio
- EU-asioiden valtiosihteeri Kare Halonen, valtioneuvoston kanslia
- EU-asiantuntija Anna Hyvärinen, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Martti Salmi, valtiovarainministeriö
- johtaja Teija Tiilikainen, Eurooppa-tutkimuksen verkosto ja keskus, Helsingin yliopisto
- johtaja Raimo Väyrynen ja VTT, tutkija Tiia Lehtonen, Ulkopoliittinen instituutti
- johtaja Jaakko Kiander, Palkansaajien tutkimuslaitos
- toimitusjohtaja Sixten Korkman, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- toiminnanjohtaja Arto Aniluoto, Eurooppalainen Suomi ry
- varapuheenjohtaja Thomas Wallgren, Vaihtoehto EU:lle ry
- toimitusjohtaja, ministeri Kalevi Hemilä
- EU:n viisaiden ryhmän jäsen, hallituksen puheenjohtaja Jorma Ollila.

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO

Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle Suomen EU-politiikkaa koskevan selonteon. Selonteon tarkoituksena on antaa kokonaiskuva Suomen EU-politiikkaa ohjaavista periaatteista, sisällöllisistä painopisteistä ja EU-vaikuttamisen kehittämisestä.

Valtioneuvoston selonteossa EU-politiikasta käsitellään Euroopan unionin kehittymistä ja EU-jäsenyyden merkitystä Suomelle, määritellään Suomen EU-politiikan peruslinjaukset ja keskeiset tavoitteet sekä pohditaan keinoja kehittää EU-vaikuttamista. Suomen painopisteet Euroopan unionissa liittyvät kansalaisten Eurooppaan, Euroopan taloudelliseen menestymiseen ja EU:n rooliin globaalina vaikuttajana.

Ajankohta on otollinen EU-politiikkaa kosvalle selonteolle. Vuonna 2009 valitaan uusi Euroopan parlamentti ja Euroopan komissio. Lissabonin sopimuksen voimaantuloon haetaan ratkaisua. Samanaikaisesti Euroopan unioni on ennennäkemättömän taloudellisen haasteen edessä maailmaa koettelevan talouskriisin takia. Selonteon kautta voidaan määrittää Suomen tavoittei-

ta tulevalle kaudelle sekä kauaskantoisempia näkemyksiä unionin kehittämiseksi.

Valtioneuvosto on antanut Suomen EU-jäsenyysaikana useita EU-asioita koskevia selontekoja eduskunnalle, mutta ne ovat liittyneet pääosin perussopimusten muuttamiseen ja keskittyneet EU:n institutionaaliseen kehittämiseen. Tämän selonteon painopiste on toiminnassa ja politiikan sisältötavoitteissa. Selonteolla halutaan edistää laaja-alaista keskustelua Suomen EU-politiikasta.

Lissabonin sopimus tuo monia tarpeellisia uudistuksia Euroopan unioniin, ja Suomi haluaa, että sopimus tulisi voimaan vuoden 2009 loppuun mennessä. Tämä selonteko ei kuitenkaan ole Lissabonin sopimukseen sidottu. Unionin haasteet, Suomen painopisteet ja näkemys EU:sta sekä vaikuttamispolitiikka ovat joka tapauksessa ajankohtaisia.

Suomen EU-politiikka perustuu rakentavaan vaikuttamiseen. Selonteon pohjalta käynnistetään hanke, jossa yhteensovittamisjärjestelmää, EU-vaikuttamisen käytännön keinoja ja resursseja arvioidaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

1 SUOMI EUROOPAN UNIONISSA

Johdanto

Poliittinen, taloudellinen ja kulttuurinen yhdenyminen läntisessä Euroopassa sai toisen maailmansodan jälkeen uusia muotoja ja syvyyttä. Avoimena, ulkomaankaupasta riippuvaisena demokratiana Suomi on ollut osallisena tässä kehityksessä jo pitkään. Kylmän sodan ja Euroopan sodanjälkeisen kahtiajaon päätyttyä myös Suomi liittyi laajentuvan ja integraatiotaan syventävän Euroopan unionin jäseneksi. Selonteon sanoin: EU-jäsenyys on ankkuroinut Suomen kiinteästi siihen eurooppalaiseen yhteisöön, johon se

yhteiskunnallisen rakenteensa, historiallisen perinteensä ja arvomaailmansa puolesta luontevasti kuuluu.

Euroopan unionin jäsenyys on keskeisin Suomen poliittista asemaa määrittelevä poliittinen valinta. Vasta 14 jäsenyysvuoden jälkeen valtioneuvosto tuo eduskunnan käsiteltäväksi selonteon, joka keskittyy institutionaalisten muutosten sijasta Suomen EU-politiikan sisältöön ja jossa hahmotellaan kattavasti, joskin yleisellä tasolla, maamme Euroopan unionia koskevia tavoitteita. Selontekoa voi pitää arvokkaana jo siitä syystä, että siinä ensimmäisen kerran unioniin liittymistä koskevan keskustelun jälkeen vahvistetaan Suomen sitoutuneen unioniin nimenomaan arvovalintana ja maamme kokonaisedun vuoksi. Tämä kokonaisuus on liian kau-

an jäänyt verraten toissijaisten kysymysten, kuten eri tukien, katveeseen, mikä samalla on ylläpitänyt epäloogista "Suomi vastaan unioni"-vastakkainasettelua unionia koskevassa julkisessa keskustelussa.

Suuri valiokunta pitää ulkoasiainvaliokunnan tavoin tärkeänä, että valtioneuvosto tuo eduskuntaan vastaavia selontekoja, joiden pohjalta eduskunta käy keskustelua Suomen EU-politiikan keskeisistä tavoitteista sekä EU-politiikan linjauksista. Sopiva ajankohta tällaisille selonteille voisi olla joko hallituskauden alku, ennen Euroopan parlamentin ja komission toimikausien alkua tai silloin, kun Euroopan unionin toiminnassa tapahtuu jotain merkittäviä muutoksia.

Jäsenyyden kehitys

Suomen hakiessa Euroopan unionin jäsenyyttä Maastrichtin sopimus oli neuvoteltu valmiiksi mutta ei vielä voimassa. Suomen EU-jäsenyyden aikaa on leimannut lähes jatkuva unionin päätöksenteon ja institutionaalisten rakenteiden uudistusten sarja päättyen Lissabonin sopimukseen. Euroopan unioni tänään on monella tapaa erilainen kuin jäsenyytemme alussa. Toteutetut unionin toiminnan alojen laajentuminen, lisääntynyt määräenemmistöpäätöksenteko sekä toimielinten vahvistaminen ovat pääasiallisesti vastanneet Suomen eri sopimusneuvottelujen yhteydessä asettamia tavoitteita.

Uudistusten myötä unionin julkisuuden keskittyminen pitkälti monimutkaisiin ja vaikeasti hahmotettaviin sisäisiin uudistuksiin on omalta osaltaan saattanut myötävaikuttaa kansalaisten kiinnostuksen heikkenemiseen. Vaikka toteutetut perussopimusten uudistukset ovat lisänneet unionin tehokkuutta, avoimuutta ja kansanvaltaisuutta, kansalaisia kiinnostaa se, mitä unioni tekee heidän puolestaan ja miten se vaikuttaa heidän elämäänsä, eikä se, miten päätöksentekijät jakavat tehtävät keskenään. Unionin perustuslakisopimuksella oli tarkoituksena selkeyttää unionin toiminta ja sopimuksen rakenne. Lissabonin sopimuksella näitä tavoitteita ei kaikin osin saavutettu. Sopimus turvaa kuitenkin riittä-

vässä määrin laajentuneen unionin toimintakyvyn.

Selonteossa arvioidaan oikein, että laajentuminen on muuttanut unionin poliittista dynamiikkaa Ranskan ja Saksan johtajuuteen perustuvasta yhteisöstä monipuolisemmaksi, vaihtuviin koalitioihin perustuvaksi toimintaympäristöksi. Samanaikaisesti on tapahtunut muutoksia unionin toimielinten välisessä tasapainossa, erityisesti Euroopan parlamentin toimivallan kasvaessa. Valiokunta katsoo, että kasvanut unionin jäsenmäärä ja päätöksentekovallan laajeneminen useammalle toimijalle on lisännyt päivitäisen päätöksenteon haasteellisuutta Suomen edustajille neuvostossa ja työryhmissä ja odotuksia vaikuttamisen kehittämiseksi laaja-alaisemmaksi ja järjestelmällisemmäksi. Aiemman konsensushakuisen neuvottelu ympäristön tilalle on tullut järjestelmä, jossa kutakin päätöstä varten pyritään kokoamaan määräenemmistö niistä maista, joilla se on saavutettavissa, muiden maiden pyrkimysten saadessa vähemmän huomiota. Pienen jäsenvaltion edustajilta vaaditaan siten entistäkin suurempaa kykyä asioiden aktiiviseen ajamiseen. Kysymystä Suomen vaikutusvallan maksimoinnin keinoista käsitellään jäljempänä mietinnön 3. osassa.

Eduskunta on ollut mukana Suomen kansallisten kantojen valmistelussa jäsenyytemme alusta alkaen. EU-asioiden käsittelyjärjestelmä luotiin siten, että se muistuttaisi mahdollisimman paljon kansallista lainsäädäntömenettelyä ja että eduskunta kokonaisuudessaan voisi osallistua EU-asioiden käsittelyyn eduskunnassa erikoisvaliokuntakäsittelyn myötä. Menettely on säilynyt entisellään lukuun ottamatta vähäisiä menettelyllisiä muutoksia. Yhteistyö valtioneuvoston kanssa on ollut tiivistä ja avointa. Ongelmia on aiheuttanut lähinnä eduskunnan informoinnin oikea-aikaisuuden unohtuminen aika ajoin. Suomen kansallista järjestelmää on pidetty onnistuneena niin valtioneuvoston kuin eduskunnankin puolella. Järjestelmä on herättänyt kiinnostusta myös muissa jäsenvaltioissa, joista monet ovat omaksuneet järjestelmämme periaatteita omiin järjestelmiinsä. Eduskunnan vaiku-

tusvalta unioniasioiden käsittelyyn on siten viime kädessä siitä itsestään kiinni.

Euroopan yhdentyminen lähti liikkeelle taloudellisesta yhteistyöstä, ja edelleenkin unionin poliittinen menestyminen on yhteydessä sisämarkkinoiden onnistumiseen sekä unionin kykyyn vastata kaikkia jäsenvaltioita koskeviin ja yksittäisen jäsenvaltion voimavarat ylittäviin haasteisiin. Selonteon tarkasteluajan keskeiset haasteet, olkoot maailmankaupassa, ilmasto- ja energiapolitiikassa tai turvallisuuspolitiikassa, eivät rajoitu enää Eurooppaan eivätkä ole vain Euroopan unionin toimin ratkaistavissa. Uusiin globaaleihin haasteisiin tarvitaan unionin yhteistä ja kokonaisvaltaista ulkosuhdetoimintaa. Selonteossa olisi ollut aiheellista pohtia sitä, millä tavalla Suomi haluaa ja voi vaikuttaa maailmanlaajuisten haasteiden ratkaisemisessa.

Jäsenyyden merkitys

Valtioneuvoston selonteossa EU-politiikasta todetaan, että EU-jäsenyys on antanut uusia vaikutusmahdollisuuksia, tukenut taloutemme toimintaedellytyksiä ja liittänyt Suomen osaksi eurooppalaista valtavirtaa. EU-jäsenyys on määrittänyt Suomen asemaa Euroopassa ja maailmassa uudella tavalla.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston esittämään arvioon siitä, että EU-jäsenyys on vahvistanut sekä Suomen että kansalaisten turvallisuutta ja kansainvälistä asemaamme. Euroopan unioni on hyvä väline sellaisten ylikansallisten kysymysten ratkaisemiseen kuin ympäristönsuojelu, kansainvälinen rikollisuus, finanssipolitiikka ja ilmasto- ja energiapolitiikka puhumattaakaan sisämarkkinoihin liittyvistä tuotemääräyksistä ja standardeista ja vastavuoroisen tunnistamisen periaatteesta. Euroopan unionilla on vakiintuneet yhteistyömuodot kaikkien merkittävien kolmansien maiden sekä kansainvälisten järjestöjen kanssa. Unionin kauppapolitiikka on erityisesti pienen jäsenvaltion etu.

Jäsenyys on merkinnyt Suomelle osallistumista sisämarkkinoihin ja sitä koskevaan päätöksentekoon. Toimivat sisämarkkinat ovat olleet Suomen talouden selkäranka. Asiantuntijakuulemisessa on myös tuotu esille euroryhmän

jäsenyyden merkitys talouskriisin aikana. Euroryhmän jäsenyys on merkinnyt parempaa vakautta, vaikuttamismahdollisuuksia ja tiedon-saantia kansainvälisellä kentällä.

Jäsenyyden ja erityisesti laajentumisen myötä Suomen poliittinen toimintakenttä on muuttunut. Kansallinen etu ja erityisolosuhteet on pyrittävä nykyisellään sovittamaan yhteen 27 jäsenvaltion kesken. Valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisissa esitettyyn arvioon siitä, että jäsenyytensä aikana Suomi on ollut aktiivinen jäsenvaltio, joka on toimitaan pyrkinyt myötävaikuttamaan unionin yhteisten etujen mukaisten ratkaisujen syntymiseen ja samalla pyrkinyt ymmärtämään muiden jäsenvaltioiden ongelmia. Vastavuoroisesti Suomi on saanut tukea kansallisille erityispiirteilleen ja voinut puolustaa myös omia kansallisia etujaan. Unionin toimielimet ja jäsenvaltioiden hallitukset ovat varsin hyvin tiedostaneet sen, että harvaan asutut alueet ja pitkät etäisyydet ovat Suomen tärkeä kansallinen erityiskysymys. Esimerkkeinä neuvottelupolitiikan onnistumisesta voidaan mainita maatalousneuvottelut 141-tuen jatkumisesta, energia- ja ilmastopaketti sekä aivan viime aikoina tehty päätös pankkien stressitestien käynnistämisestä EU-tasolla.

Suomi on toiminut myös aloitteentekijänä uusien politiikkojen kehittämisessä, kuten EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikka. Suomi on toiminut aktiivisesti vaikuttaen sekä poliittisella että oikeudellisella tasolla unionin avoimuuslainsäädännön kehitykseen vastaamaan paremmin pohjoismaista avoimuustraditiota. Suomi on johdonmukaisesti pyrkinyt myös vahvistamaan unionin ihmisoikeus- ja perusoikeusulottuvuutta. Mikäli Lissabonin sopimus astuu voimaan, toteutuu Suomen keskeinen tavoite saattaa Euroopan unionin perusoikeuskirja oikeudellisesti velvoittavaksi. Samalla unionin liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen tulee mahdolliseksi.

Euroopan unionin jäsenyyden tuomat muutokset ovat käytännössä vaikuttaneet jokaisen suomalaisen elämään. Jäsenyys on merkinnyt suomalaisille muun muassa matalaa korkotasoa ja vapautta EU-kansalaisina matkustaa, tehdä

työtä ja opiskella Euroopan unionin alueella. Kansalaisen arjessa unioni on kuitenkin koettu pitkälti etäiseksi, byrokraattiseksi, kalliiksi ja tuhlailevaksi sekä liiallisiin yksityiskohtiin puuttuvaksi. Unionitason päätöksissä liikutaan paljolti makrotasolla, esimerkiksi taloudesta ja vakaudesta tehtävin päätösin, jolloin konkreettiset, kansalaisen jokapäiväisessä elämässä näkyvät vaikutukset saattavat jäädä taka-alalle. Samanaikaisesti kuitenkin kansalaiset kohdistavat entistä suurempia odotuksia unioniin hyvinvoinnin takaajana ja unionin toimintakyvyn tehostamiseen EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä globalisaatiohallinnan alalla.

Kansalaisten EU-asenteisiin vaikuttaa sekin, miten politiikassa käsitellään unionin toiminnan kiistattomia ongelmia ja puutteita. Suomessa perinteinen ajatus yksimielisestä esiintymisestä ulkomaansuhteissa on johtanut EU-keskustelun yksipuolistumiseen: EU:n ongelmia tuovat lähinnä esille unionijäsenyyden vastustajat, ja kannattajien puheenvuorojen uskottavuutta raskastaa tiedossa olevien ongelmien vähättely tai välttely. Valiokunnan mielestä voi pitää eräänlaisena kypsyä merkinä, että EU-politiikan sisältökysymyksistä käydään välillä kiivastakin julkista keskustelua ja että epäkohtien esille tuominen ei leimaa puhujaa EU:n vastustajaksi.

Kansalaiset ja demokratia

Selonteossa tarkastellaan demokratian eri aspekteja käsitellessä unionin arvopohjaa, toimielimiä, eurooppalaisia puolueyhtymiä ja erityisesti kansalaisten Eurooppaa. Eduskunnan rooliin sopii hyvin asian yksityiskohtaisempi pohdiskelu. Kansalaisuutta ja demokratiaan liittyviä kysymyksiä on käsitelty myös perustuslaki-, ulkoasiain-, hallinto- ja tulevaisuusvaliokuntien lausunnoissa.

Erikoisvaliokuntien tavoin suuri valiokunta yhtyy selonteon näkemykseen unionijäsenyydestä arvovalintana. Suomi kehittää unionia kansalaisnäkökulmasta. Unionin toiminnan tulee pohjautua selkeille perusarvoille, kuten demokratian, ihmisoikeuksien, sananvapauden, tasa-arvon, oikeusvaltioperiaatteen, avoimuuden ja kestävän kehityksen edistämiseksi.

Perustuslakivaliokunta toteaa, että keskeisiä keinoja ovat tällöin perus- ja ihmisoikeuslottuvuuden vahvistaminen, avoimuuden ja hyvän hallinnon juurruttaminen osaksi unionin toimintakulttuuria sekä kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien edistäminen. Suomi voi osaltaan edistää EU:n perus- ja ihmisoikeuslottuvuuden vahvistumista toimimalla aktiivisesti nopean liittymisen puolesta Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja lainsäädännön ennakkollisen perusoikeusvalvonnan kehittämiseksi komission, neuvoston ja parlamentin toiminnassa. Hallintovaliokunta lisää, että hyvän hallinnon periaatteiden, korruption kitkennän ja päätöksenteon läpinäkyvyyden omaksuminen on nähtävä osana demokratian toteutumista. Näihin kysymyksiin liittyvät ongelmat ovat nousseet esille erityisesti jäsenyysneuvotteluissa, mutta suuri valiokunta korostaa, että niihin on kiinnitettävä huomiota unionin ja jäsenvaltioiden kaikessa toiminnassa.

Tulevaisuusvaliokunta muistuttaa, että unionilla on edelleen merkittävä rooli rauhan ja vakauden lujittamisessa Euroopassa ja laajemmin maailmassa. Ulkoasiainvaliokunta taas painottaa unionin toimielinten vastuuta jäsenvaltioiden ohella siitä, että unionin perusarvot toteutuvat niin unionin sisäisessä kuin ulkoisessakin toiminnassa. Tämä asettaa omat haasteensa unionin johdonmukaiselle ja kokonaisvaltaiselle toiminnalle. EU:n ainutlaatuiset kokemukset ylikansallisen päätöksenteon toimivuudesta demokraattiselta pohjalta antavat hyvän pohjan myös globaalimpaan yhteistyöhön.

EU:n demokratiavajeesta ja legitimitietin puutteesta on puhuttu jo parin vuosikymmenen ajan. EU ei kiinnosta suurta osaa kansalaisia, ja äänestysprosentit Euroopan parlamentin vaaleissa monissa jäsenvaltioissa — myös Suomessa — ovat hälyttävän alhaisia. Ranskan, Alankomaiden ja Irlannin kielteiset kansanäänestystulokset unionin perustuslaista ja Lissabonin sopimuksesta osoittivat, että kansalaiset eivät tuke neet hallitustensa suunnitelmia unionin kehittämistä. Pohdittaessa demokratian mahdollisuuksia unionissa pitää ottaa huomioon sen omanlainen institutionaalinen rakenne, moni-

muotoinen ja -kulttuurinen kansa(t) sekä dynaaminen luonne. Toisaalta ei pidä olla kriittisempi kuin arvioitaessa kansallisia järjestelmiä. Vaikka EU:n demokratian tila ei ole lähelläkään ideaalia, sen päätöksenteko on nykypäivänä osittain avoimempaa ja laajemman suoran osallistumisen mahdollistavaa kuin kansallinen päätöksentekomme.

Unioni on perustunut alusta lähtien demokratian ajatukselle, vaikka sen institutionaaliset rakenteet eivät vastaakaan kansallisvaltioiden valtan kolmijako-oppia. Kuten selonteossa on todettu, unionin kansalaisilla on mahdollisuus vaikuttaa unionin toimintaan omien hallitustensa ja parlamenttiansa kautta, Euroopan parlamentin välityksellä, osallistumalla kansalaisyhteiskunnan kautta unioniin vaikuttavaan toimintaan tai osallistumalla Lissabonin sopimuksen mahdollistamaan kansalaisaloitteeseen. Tulevaisuusvaliokunta pitääkin olennaisena, että unionin vahvoilla toimijoilla on selvä demokraattinen oikeutus ja kansalaisten tuki.

EU:n demokratiavajetta on pyritty vähentämään vahvistamalla kansanvaltaista edustuksellisuutta ylikansallisella tasolla kasvattamalla Euroopan parlamentin valtaa ja lisäämällä avoimuutta EU:n suljettuna pidetyn, asiantuntemukseen ja virkamiesvaltaisuuden perustuvan hallintomallin sijasta. Toisaalta demokratiaa voidaan vahvistaa pitämällä huoli siitä, että neuvoston päätöksenteko on vahvemmin ankkuroitu jäsenvaltioiden kansallisiin parlamentteihin. Tällä vuosituhannella on panostettu erityisesti osallistuvan ja vuorovaikutteisen demokratian toimintamahdollisuuksien parantamiseen kehittämällä järjestöjen ja kansalaisten suoria vaikutuskeinoja, joista esimerkkinä voidaan mainita Lissabonin sopimukseen sisältyvä kansalaisaloite.

Kaksinapainen — kansallisen ja EU-tason — edustuksellisuus antaa vahvan pohjan EU:n toimille, vaikkakin lisää järjestelmän monimutkaisuutta. Valitettavan usein kansallinen demokratia ja unionitason demokratia toimivat kuitenkin toisiaan vastaan niin päätöksenteon valmistelussa kuin päätöksistä kannettavassa poliittisessa vastuussa. Vastakkainasettelusta pitää luopua ja

EU-asiat sisäistää paremmin osaksi kansallista politiikkaa. Jokainen suomalainen kansanedustaja, ministeri ja Euroopan parlamentin jäsen voi vaikuttaa niihin päätöksiin, joita tehdään unionitasolla. EU ei ole mikään ulkopuolinen taho. Kaikkien poliittisten järjestelmien toimijoiden tulee kantaa vastuunsa EU-asioiden perusteellisesta ja asianmukaisesta käsittelystä valmisteltaessa Suomen kantoja.

Valiokunta pitää unionin hyväksyttävyyden kannalta valitettavana, että jo Maastrichtin sopimukseen sisällytetty ja Lissabonin sopimuksen valmisteluissa keskeisessä asemassa ollut läheisyys- eli toissijaisuusperiaate ei todellisuudessa ole toteutunut käytännössä siten, että jäsenvaltioille tai paikallisille yhteisöille paremmin kuin unionille sopivat tehtävät jätettäisiin kansallisella tasolla toteutettavaksi. Toissijaisuusperiaate on käytännössä jäänyt lainsäädäntötekniseksi kysymykseksi. Lissabonin sopimukseen sisällytetty kansallisten parlamenttien toissijaisuusperiaatteen valvonta on nostanut odotuksia merkittävämmästäkin uudistuksesta kuin mihin sopimuksen sanamuoto ja parlamenttien COSAC-yhteistyössä saavuttamat kokemukset antavat aihetta. Lissabonin sopimuksen toissijaisuusperiaatteen merkitystä ja sen Suomelle tarjoamia mahdollisuuksia käsitellään lähemmin tämän mietinnön 3. osassa.

Osallistuvan demokratian elementtejä vahvistetaan uusilla Lissabonin sopimuksen määräyksillä nykyisestä: toimielinten ja kansalaisyhteiskunnan aktiivisen vuoropuhelun ohella miljoonaa kansalaista merkittävän monesta jäsenvaltiosta voi tehdä aloitteen komissiolle lainsäädäntöesityksen tekemiseksi. EU:n toimielimet, erityisesti komissio, ovat myös yrittäneet pysyä sähköisen viestinnän kehityksessä mukana kehittämällä osallistuvan demokratian muotoja.

Päätöksenteon avoimuudella on merkittävä rooli demokratian toteutumisessa. Avoin tiedonsaanti on toimivuuden lähtökohta niin edustuksellisessa kuin osallistuvassa demokratiassa. Jos jostakin, niin salailusta ja sulkeutuneisuudesta on EU:ta kritisoitu. Avoimuus ja asiakirjajulkisuus ovat unionin toiminnassa lisääntyneet vasta 1990-luvulta lähtien osittain suomalaisten ak-

tiivisen toiminnan seurauksena. Suuri valiokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan näkemykseen siitä, että valtioneuvoston on jatkettava aktiivista toimintaansa, jolla torjutaan avoimuusasetuksen muuttaminen avoimuutta rajoittavaan suuntaan.

Hyvän hallinnon periaate kirjattiin unionin perusoikeuskirjaan paljolti suomalaisten aloitteesta. Toimiva demokratia mahdollistaa paremman sääntelyn ja säädöspolitiikan. Lainsäädäntö ei ole vain valmistelu- ja päätöksentekomenettelyn tulos, vaan siihen vaikuttavat esimerkiksi arvomme, yhteiskunnan ja talouden tila, kansalaisten odotukset ja media. Suuri valiokunta katsoo, että avoimuuden ja hyvän hallinnon periaatteiden esimerkillinen hoitaminen ovat Suomen vahvuuksia, joita tulee jatkossakin aktiivisesti edistää unionissa.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan unionin toimielinten toimintatapojen kehittämiseksi paremman lainsäädännön, avoimuuden, läheisyysperiaatteen ja toiminnan tehokkuuden lisäämiseksi, mutta nostaa yleiseksi tavoitteeksi myös demokratian vahvistamisen unionin legitimitetin lujittamiseksi edustuksellisen ja osallistuvan demokratian osalta.

Suuri valiokunta painottaa Lissabonin sopimukseen sisältyvän perusoikeuskirjan merkitystä perus- ja ihmisoikeuksien vahvistamisessa unionin ja jäsenvaltioiden toiminnassa ja korostaa unionin Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittymisen tärkeyttä.

Unionin toimielimet

Selonteossa toistetaan Suomen pitkäaikainen näkemys unionin toimintatavoista: unionin pitää perustua vahvoille instituutioille ja yhteisille säännöille. Vahvat toimielimet toimivat vastuullisesti ja määrätietoisesti valtaoikeuksiaan käyttäen, ja asiat valmistellaan yhteisissä toimielimeissä pelisääntöjä noudattaen. Suuri valiokunta pitää valtioneuvoston näkemyksen toteuttamista unionin toimintatavoista edellytyksenä menes-

tyksekkäälle, tehokkaalle ja avoimelle EU-politiikalle.

Suuri valiokunta katsoo, että selonteossa käsiteltyjen tärkeimpien toimielinten lisäksi tavoitteiden asettelussa on tarvittavassa määrin otettava huomioon myös muiden toimielinten ja EU:n erillisvirastojen mahdollisuudet vaikuttaa unionin toimintaan ja sen lainsäädännön kehittämiseen.

Komissio Integraation eri vaiheissa komissio on pyrkinyt toimimaan neutraalilta pohjalta perussopimusten ja yhteisömetodin puolustajana. Suuri valiokunta tukee selonteon näkemystä komission roolista sen varmistajana, että unionin toiminta on kaikkien kokonaisedun mukaista ja jäsenvaltioiden kannalta tasapuolista.

Viitaten aiempiin lausuntoihinsa (SuVL 2/2003 vp, SuVL 6/2006 vp, SuVL 1/2008 vp) suuri valiokunta on tyytyväinen joulukuun 2008 Eurooppa-neuvoston linjaamaan ratkaisuun säilyttää jatkossakin jokaisella jäsenvaltiolla oma komissaari.

Lissabonin sopimus vahvistaa parlamentin vaikutusmahdollisuuksia komission puheenjohtajan valinnassa. Suuren valiokunnan näkemyksen mukaan Lissabonin sopimuksen säännöksiä tulee käyvin osin soveltaa jo tulevan komission valintaan, jos sopimus ei vielä siinä vaiheessa ole muuten voimassa.

Eurooppa-neuvosto Eurooppa-neuvoston muuttuminen Lissabonin sopimuksen myötä virallisesti unionin toimielimeksi on johdonmukainen seuraus tosiasiallisesta kehityksestä. Eurooppa-neuvoston virallistamisen tulisi johtaa myös Eurooppa-neuvoston päätöksenteon nykyistä suurempaan järjestelmällisyyteen ja ennakoitavuuteen. Jo päätöksenteon demokraattisuus ja läpinäkyvyys edellyttävät, että Eurooppa-neuvoston kokouksia edeltää järjestelmällinen valmisteluprosessi, joka muun muassa on avoin jäsenvaltioiden parlamenttien valvonnalle.

Viitaten perustuslakivaliokunnan lausuntoon Lissabonin sopimuksesta (PeVL 13/2008 vp) suuri valiokunta toteaa, että Eurooppa-neuvoston virallinen asema korostaa tarvetta turvata

eduskunnan vaikutusmahdollisuudet myös silloin, kun muodostetaan Suomen kantaa Eurooppa-neuvostossa tehtäviin päätöksiin. Suuri valiokunta korostaa perustuslain 97 §:n mukaista eduskunnan oikeutta saada tietoja Eurooppa-neuvostossa käsiteltävistä asioista. Samalla on voitava luottaa siihen, että Eurooppa-neuvoston päätelmissä ei vastaisuudessa käsitellä asioita, jotka eivät aidosti ole olleet valtion- ja hallitusten päämiesten keskustelujen kohteena. Eurooppa-neuvoston väärinkäyttäminen lainsäädäntöelimenä on sellaista yhteisömenetelmän murentamista, johon Suomen edustajien ei tulisi myönteisesti vaikuttaa.

Suuri valiokunta katsoo myös, että järjestelmällisemmin toimiva Eurooppa-neuvosto rajoittaa tarvetta kutsua koolle huippukokouksia mitä moninaisimmista asioista. Liian usein järjestetyt, puutteellisesti valmistellut ja laihoihin tuloksin päättyvät kokoukset vain vahvistavat kansalaisten käsityksiä politiikan sisällöttömyydestä ja kyvyttömyydestä.

Suuri valiokunta on aikaisemmissa arvioissaan (SuVL 1/2008 vp) suhtautunut varauksellisesti Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan rooliin unionin ulkosuhdehallinnossa ja painottanut komission puheenjohtajan, unionin korkean edustajan ja neuvoston puheenjohtajavaltion roolien ensisijaisuutta suhteessa Eurooppa-neuvoston puheenjohtajaan. Suuri valiokunta kuitenkin yhtyy ulkoasiainvaliokunnan arvioon siitä, että talouskriisin ja Lähi-idän tilanteen hoitaminen ovat osoittaneet sen, että unionin toiminta tehostuu, jos jäsenvaltioiden valtion- ja hallitusten päämiehistä koostuvan Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja jäsenvaltioiden kantojen yhteensovittamisen lisäksi pystyy myös näkemään unionin kokonaisedun kannalta oikeita ratkaisulinjoja sekä ryhtyy ripeästi toimivaltansa puitteissa niiden edellyttämiin toimenpiteisiin. Lissabonin sopimuksessa määritelty pysyvä Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja voi siten parhaimmillaan vaikuttaa merkittävästi unionin aseman vahvistumiseen maailmanlaajuisena toimijana samoin kuin lisätä unionin näkyvyyttä kansalaisten silmissä. Edellytyksenä on kuitenkin se, että puheenjohtajan ja komission välille

ei synny kilpailuasetelmaa, vaan molemmat toimivat läheisessä ja koordinoitussa yhteistyössä.

Suuri valiokunta katsoo, että Suomen tulee toimia aktiivisesti Eurooppa-neuvoston ja sen pysyvän puheenjohtajan tehtävien kehittämiseksi siten, että Eurooppa-neuvosto pitäytyy strategisten kysymysten linjaajana puuttumatta neuvostolle kuuluvaan lainsäädäntötyöhön.

Suomen edustautuminen Eurooppa-neuvostossa
Suomen edustautuminen Eurooppa-neuvostossa ja jäsenvaltioiden päämiesten epävirallisemmissa tapaamisissakin on herättänyt pohdintaa koko unionin jäsenyytemme ajan. Presidentin toimivaltaan liittyvät kysymykset ovat tällä hetkellä käsiteltävänä perustuslain uudistusta valmistelevassa komiteassa. Eurooppa-neuvoston edustautumisella on suuri merkitys eduskunnan vaikutusvallan kannalta. Selonteon mukaan vaikutusvallan kannalta on myös tärkeää, että maan EU-politiikalla on selkeästi identifioitava johto. Perustuslain 93 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvoston toimivalta ulottuu unionin koko toimialalle kattaen näin ollen myös kaikki Eurooppa-neuvostossa käsiteltävät unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alaan kuuluvat kysymykset. Perustuslakivaliokunta linjasi jo vuonna 1994 lausunnossaan (PeVL 10/1994 vp) Suomen edustautumista Eurooppa-neuvostossa. Eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien turvaamiseksi ja valtioneuvostolle kuuluvan toimivalan laajuuden vuoksi on johdonmukaista, että pääministeri edustaa Suomea.

Tämä näkemys on toistunut perustuslakivaliokunnan lausunnossa viimeksi Lissabonin sopimuksen ratifioinnin yhteydessä (PeVL 13/2008 vp) ja siihen ovat yhtyneet myös suuri valiokunta ja ulkoasiainvaliokunta omissa kannanotoissaan (SuVL 2/2003 vp, SuVL 6/2006 vp, UaVM 2/2006 vp, UaVM 13/2006 vp, SuVL 1/2008 vp, UaVM 6/2008 vp). Perustuslakivaliokunnan (PeVL 13/2008 vp) mukaan Eurooppa-neuvoston muuttuminen myös muodollisesti Euroopan unionin päätöksiä tekeväksi toimielimeksi on omiaan entisestään vahvistamaan

eduskunnalle vastuunalaisen pääministerin asemaa Suomen EU-politiikan johdossa ja Suomen edustajana Eurooppa-neuvostossa samoin kuin sen seikan merkitystä, että Suomen muusta edustautumisesta päättää valtioneuvosto. Perustuslakivaliokunta jatkaa, että muodostettaessa Suomen kantaa merkittäviin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin unioniasioihin valtioneuvosto toimii läheisessä yhteistyössä presidentin kanssa. Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan ja tasavallan presidentin yhteinen kokous on perustuslakivaliokunnan mielestä tähän tarkoitukseen käyttökelpoinen ja muodolliselta kannalta riittävä yhteistyön foorumi.

Eurooppa-neuvoston kokouksiin on tähän asti osallistunut Suomesta aina pääministeri sekä usein myös tasavallan presidentti. Eduskunta käyttää parlamentaarista valvontavaltaansa suhteessa Eurooppa-neuvostoon pääministerin käytössä suuressa valiokunnassa ja ulkoasiainvaliokunnassa ennen ja jälkeen Eurooppa-neuvoston kokousten. Eurooppa-neuvoston roolin vahvistuessa ja sen saadessa uusia toimivaltuuksia eduskunnan rooli kansallisessa valmistelussa ei saa heikentyä. Tämä koskee myös ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Suomen edustautumisen Eurooppa-neuvostossa, valtion tai hallitusten päämiesten epävirallisissa tapaamisissa sekä EU:n ja kolmansien maiden välisissä huippukokouksissa tulee olla johdonmukaista EU-politiikan johtajuuden kanssa.

Euroopan parlamentti Euroopan parlamentti on ainoa suoraan vaaleilla valittava EU:n toimielin. Se ei ole perinteisen parlamentin asemassa, sillä EU:sta puuttuu parlamentille poliittisesti vastuunalainen hallitus. Hallitus-oppositioasetelman puuttumisesta seuraa, että kaikilla Euroopan parlamentin jäsenillä on puolueyhmittymästä riippumatta mahdollisuus ajaa ilman huolellista vaikutusarviointia kannattamaansa yleistä hyvää, ratkaisematta asian toteuttamista tai rahoitusta.

Parlamentissa ei toimita kansallisissa vaan poliittisissa ryhmissä, ja siksi on luontevaa, että

äänestysratkaisut seuraavat ensisijaisesti parlamenttiryhmien kantoja. Suuri valiokunta korostaa, että puuttumatta europarlamentaarikkojen äänestysratkaisuihin on tärkeää, että valtioneuvosto huolehtii siitä, että suomalaiset europarlamentaarikot ovat perillä Suomen kannoista sekä perusteluista, ja että niistä käydään vuoropuhelua.

Selonteon tavoin valiokunta pitää tärkeänä, että Euroopan parlamentin toimintatavat kehittää vastaamaan parlamentille uskottua suurempaa valtaa. Demokraattisen valta-aseman kypsytyksen merkinä voidaan pitää myös pidättyvyyttä valtaoikeuksien käytössä. On toivottavaa, että jokainen muutosehdotus esimerkiksi lainsäädäntöehdotukseen edustaa todellista tahtoa parantaa lainsäädäntöä, ei vain periaatteellista vallankäyttöä. Euroopan parlamentin omaloitemietintöjä, jotka määritelmän mukaan koskevat kysymyksiä, jotka eivät kuulu Euroopan parlamentin toimivaltaan, tulisi — ei vähiten Euroopan parlamentin arvovallan vuoksi — käyttää säästeliäästi ja unionin toimielinjärjestelmän tasapainoa kunnioittaen.

Parlamentin esittelijäjärjestelmä, jonka mukaan yksittäiset parlamentin jäsenet, esittelijät, laativat mietinnöt ja lausunnot sekä päättävät kuultavista asiantuntijoista, voi parhaimmillaan edistää parlamentin kriittistä ja innovatiivista roolia komission esitysten käsittelijänä sekä tukea unionin toiminnan hyväksyttävyyttä kansalaisten silmissä antamalla lainsäädännölle "kasvot". Toisaalta esittelijäjärjestelmä merkitsee myös huomattavaa vallan keskittämistä yhdelle henkilölle tavalla, joka on vieras suomalaiselle parlamentarismiin, kollegiaalisuuteen ja avoimuuteen perustuvalle käytännölle. Kollegiaalinen toimintatapa vähentää mahdollisuuksia siihen, että päätöksentekoon kohdistuu epäilyjä sopimattomasta vaikuttamisesta demokraattiseen prosessiin. Tästä syystä onkin tärkeää, että parlamentti hyväksyi vuonna 2008 omat lobbaus sääntönsä lobbaajien rekisteröinnistä ja toimintatavoista, jotta vaikuttamisesta ei muodostu kuvaa sopimattomasta painostuksesta.

Eurooppalaisten puolueryhmien merkityksen lisääntyminen vaikuttaa merkittävästi myös

Suomen eurooppapoliittiseen toimikenttään. Hyvin toimiva puoluelaitos on jokaisen demokraattisen yhteiskunnan tärkeä elementti, ja Suomen on syytä tukea eurooppalaisten puolueyhymien aseman kehittymistä. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huolestuneena huomiota pyrki- myksiin vahvistaa eurooppalaista puoluelaitosta unionin toimin, ikään kuin ylhäältä käsin. Suomalaisessa ja pohjoismaisessa demokratiakat- sannossa puolueiden oikeutus lähtee niiden kansalaisjärjestön asemasta: puolueiden kautta ruo- honjuuritason näkemykset välittyvät päätöksen- tekoon. Eurooppalaisen puoluejärjestelmän ke- hittyminen pelkäksi kuoreksi, joka esimerkiksi ohjaa Euroopan parlamentin ryhmien toimintaa ilman selvää yhteyttä vaaleja edeltävään keskus- teluun kentällä, olisi valitettava ja demokratian kannalta kielteinen kehitys.

Euroopan parlamentin ja neuvoston yhteis- työssä on viime aikoina korostunut se, että epä- virallisten neuvottelujen kautta pyritään lainsää- däntöehdotukset hyväksymään 1. käsittelyssä. Tämä on johtanut tietyissä tapauksissa ongel- miin, kun ministeriöiden virkamiehet eivät ole olleet riittävästi valmistautuneita ja eduskunnan kannan hankkiminen nopeissa muutostilanteissa on hankaloitunut. Menettely pitää sisällään myös demokraattisen legitimitietin kannalta on- gelmallisia piirteitä, kun Euroopan parlamentis- sa asian julkinen käsittely supistuu ja parlamen- tin valtaa käyttävät parlamentin nimeämät edus- tajat ei-julkisissa neuvotteluissa. Jos menettely yleistyy, asia tulee huomioida kansallista yh- teensovittamisjärjestelmäämme kehitettäessä.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin Selonteossa todetaan, että yhteisöjen tuomioistuimen juridi- sin perustein tekemillä ratkaisuilla on merkittä- vä vaikutus unionin kehitykseen. Jäsenvaltiot voivat kuitenkin tuoda esiin omia näkemyksiään yhteisöoikeuden tulkinnasta ja soveltamisesta. Tämän takia myös tuomioistuinasiat on nähtävä tärkeänä EU-politiikan vaikuttamisen kanavana.

Yhteisöjen tuomioistuin käyttää perussopi- muksen mukaisesti ylintä lainkäyttövaltaa yhteis- ön oikeuden tulkinnasta ja soveltamisesta. Yh- teisöjen tuomioistuimen ratkaisutoiminnan seu-

rauksena EU:n oikeusjärjestys on kehittynyt pe- rinteisestä kansainvälisestä oikeudesta erityisek- si oikeusjärjestykseksi, jonka normeilla on risti- riitatilanteissa etusija kansalliseen oikeuteen nähden. Oikeudellisessa ratkaisutoiminnassaan tuomioistuin on syventänyt Euroopan integraa- tiokehitystä ja niiden oikeuksien toteutumista, jotka EY:n perustamissopimus takaa unionin kansalaisille ja oikeushenkilöille. Se on myös edistänyt perus- ja ihmisoikeusperiaatteiden in- tegroimista osaksi unionin oikeusjärjestystä. Se on vahvistanut yhteisön oikeuden sitovuutta ja unionin toimielimiä osin jäsenvaltioiden toimi- vallon kustannuksella. Yhteisöjen tuomioistui- men ratkaisujen täytäntöönpano jäsenvaltioissa ei ole ollut kaikilta osin ongelmaton. Tällaisia kysymyksiä ovat olleet esimerkiksi sisämarkki- nasäännösten vaikutukset verovaroin tuettuihin julkisiin terveyspalveluihin sekä perusoikeuksien, erityisesti työelämän oikeuksien, ja vapaan liikkuvuuden välinen suhde. Tuomioistuinta on myös yksittäisten ratkaisujen osalta arvosteltu siitä, että se on omaksunut perustamissopimuk- sessa neuvostolle ja Euroopan parlamentille va- ratun roolin ja tosiasiallisesti toiminut lainsäätä- jänä. Tällaisissa tilanteissa oikeustilaa voidaan muuttaa vain, mikäli komissio käyttää aloite- oikeuttaan ja mikäli komission esitys saa taak- seen riittävän määränemmistön neuvostossa ja Euroopan parlamentissa. Tämä seikka tulisi ot- ta paremmin huomioon komission tuleviin lain- säädäntöhankkeisiin vaikuttaessa. Samoin oli- si arvioitava sitä, millä keinoin tuomioistuimen ratkaisujen mahdollisia lainsäädäntövaikutuksia voitaisiin keskitetympin ja tehokkaammin poh- tia Euroopan parlamentissa ja neuvostossa.

Laajentuminen

Selonteon mukaan objektiivisille kriteereille pe- rustuvaa unionin laajentumispolitiikkaa jatke- taan: unionin jäseneksi pääsee, kun täyttää jäse- nyydelle asetetut ehdot.

Suuri valiokunta pitää selonteossa esitettyä näkemystä kannatettavana. Suuri valiokunta on laajentumista koskevissa lausunnoissaan (SuVL 3/2003 vp — HE 78/2003 vp, SuVL 4/2006 vp — HE 218/2005 vp) johdonmukaisesti katsonut,

että Euroopan unionin peruseriaatteisiin kuuluu se, että unionin on oltava avoin kaikille maanosan demokratioille, jotka hyväksyvät unionin päämäärät ja säännöt.

Jäsenyyden ehdoista kiinnittäminen on sekä unionin että hakijamaan etu. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että EU-jäsenyysmahdollisuuden todetaan kannustavan unionin ulkopuolella olevia eurooppalaisia maita myönteisiin muutoksiin. Turkin esimerkki kuitenkin osoittaa, ettei pelkkä jäsenyysmahdollisuus välttämättä kanna hakijamaassa vuodesta toiseen. Turkki on tietoinen vahvasta roolistaan alueellisena toimijana ja nähtäväksi jää, riittääkö EU:n vetovoima — kauppa, hyvinvointi ja eurooppalaiset arvot — motivoimaan Turkin EU-jäsenyyden edellyttämisiin muutoksiin.

Selonteossa asetetaan tavoitteeksi kaikkien Pohjoismaiden liittyminen unioniin. Suuri valiokunta pitää tätä erityisen tärkeänä, koska se vahvistaisi Pohjoismaiden yhteisten intressien huomioon ottamista unionin toiminnassa ja mahdollistaisi pohjoismaisen yhteistyön edelleen kehittämisen.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: kaikki Pohjoismaat sekä Länsi-Balkan ja Turkki ovat EU:n jäseniä täytettyään jäsenyyskriteerit.

Eritahminen integraatio

Selonteon mukaan Suomi pitää tiettyjen edellytysten vallitessa tiiviimpää yhteistyötä parempana vaihtoehtona kuin yhteistyön siirtymistä toimielinjärjestelmän ulkopuolelle epävirallisiin ryhmiin. Suomen oman vaikutusvallan takia on tärkeää olla mukana kaikessa olennaisessa yhteistyössä, mutta eriytyvää integraatiota koskevat hankkeet arvioidaan tapauskohtaisesti. Suuri valiokunta yhtyy tähän arvioon.

Suuri valiokunta painottaa ulkoasiainvaliokunnan tavoin yhteisten normien ja pelisääntöjen ensisijaisuutta unionissa, vaikka unionin jäsenvaltioiden eritahtinen integraatio onkin jo tosiasia. Tapauskohtaisen arvioinnin lisäksi on tärkeää, että arvioidaan, onko välttämätöntä käynnistää eriytyvä yhteistyö kulloisessakin asiassa.

Myös lakivaliokunta edellyttää sekä osallistumiselle että ulkopuolelle jäämiselle vahvoja perusteita. Perheoikeudellisissa asioissa tiiviimmän yhteistyön käytölle tulee olla korkea kynnys.

2 SUOMEN PAINOPISTEET UNIONISSA

Valtioneuvoston selonteossa määritellään Suomen EU-politiikan sisällölliset peruslinjaukset ja keskeiset tavoitteet 2020-luvulle asetettujen tahtotilojen kautta. Selontekoa on käsitelty laajasti eduskunnan eri valiokunnissa. Valiokunnat toteavat lausunnoissaan pitävänsä valittuja sisällöllisiä painopisteitä ja niiden konkreettisia linjauksia perusteluineen yleisesti ottaen hyvinä ja kannatettavina. Suuri valiokunta pitää erikoisvaliokuntien tavoin tervetulleena selonteon lähtökohtaa tahtotilojen esittämisestä olennaisista politiikkatavoitteista ja siten Suomen roolin korostamista aktiivisena kehittäjänä ja vaikuttajana unionissa.

Selonteon melko tiivis esitysmuoto on väistämättä jättänyt asioiden käsittelyn suhteellisen yleiselle tasolle. Erikoisvaliokunnat ovatkin lausunnoissaan avanneet monia selonteon tahtotiloja ja tarkentaneet sitä kautta selonteon tavoitteita. EU on tällä hetkellä historiansa vaikeimmasa finanssi- ja talouskriisissä, jonka kaikkia vaikutuksia sisämarkkinoille ja kansalaisten hyvinvoinnille tai EU:n globaalille kilpailukyvyille on vaikea vielä ennustaa. Tämän vuoksi suuri valiokunta olisi toivonut perusteellisempaa finanssi- ja talouskriisin käsittelyä Suomen tavoitteiden asettelussa. Euroopassa on meneillään monia syviä kehityskulkuja, jotka vaikuttavat väistämättä unionin instituutioihin ja niiden toimivuuteen sekä jäsenmaiden asemaan ja keskinäisiin suhteisiin. Talouden taantuma on supistanut tuotantoa, lisännyt protektionismin vaaraa, merkinnyt voimakasta työttömyyden kasvua ja sosiaalisten ongelmien lisääntymistä. Kriisi on myös osoittanut, että unioni kykenee toimimaan vaikeassa tilanteessa tehokkaasti ja yhtenäisesti. Näitä kokemuksia on syytä hyödyntää valmistauduttaessa unionin rajat ylittäviin uusiin uhkiiin, joista voidaan mainita erityisesti pandemiat ja ruokakriisi.

Unionin rahoitus

Selonteon mukaisesti valiokunta katsoo, että unionijäsenyydestä saatava hyöty koostuu sen tuottamasta turvallisuudesta ja lisääntyneestä vaikutusvallasta sekä talouden alalla sisämarkkinoiden hyödyistä suomalaisille kuluttajille ja suomalaisten tuotteiden viennille. Suomen maksusuudet unionin budjettiin ovat karkean talouskatsannon mukaan se hinta, jonka Suomi maksaa näistä hyödyistä. Poliittisesti Suomi osallistuu unionin budjetin rahoitukseen myös lisätäkseen turvallisuutta ja vakautta lähialueillemme sekä solidaarisuudesta tukea tarvitsevia eurooppalaisia kohtaan. Tarkastelutapa, jonka mukaan maksuosuus unionin budjettiin on suhteutettava vain unionista saataviin rahavirtoihin, olisi karkeasti harhaanjohtava ja kansalaisten aliarvioimista.

Suomen maksuosuus unionin budjettiin on selonteossa esitetyllä tavalla pysynyt varsin kohtuullisena: tällä hetkellä se on 33 euroa jokaista suomalaista kohden. Valiokunta huomauttaa kuitenkin, että unionin viime laajentuminen 12 jäsenvaltiolla ja 100 miljoonalla kansalaisella vaikuttaa budjettitalouteen vasta viiveellä. Erään arvion mukaan on mahdollista, että Suomen maksuosuus vuodelle 2009 saattaa nousta jo yli 500 miljoonaan euroon (2007: 172 milj. euroa). Sinänsä toivottava Länsi-Balkanin valtioiden ja Turkin EU-jäsenyyden toteutuminen toisi uudet 100 miljoonaa EU-keskiarvoa köyhempää ihmistä unioniin. Suomen maksuosuus tulee nykyisten politiikkojen jatkuessa kasvamaan, ja todennäköisesti myös EU-varojen palautuma Suomelle tulee pienentymään. Valiokunta toteaa, että nämä tosiseikat puoltavat myös aiempaa aktiivisempaa linjaa EU:n budjetin uudistamisessa.

Suomen kannalta EU:n nykyisten rahoitushysten tasapainoa on välttämätöntä kyseenalaistaa. Se, että kilpailukykyyn varataan noin 12 miljardia euroa vuodessa ja koheesiopolitiikkaan 50 miljardia euroa vuodessa, ei ole yhteen sovitettavissa Suomen ja EU:n tavoitteina oleviin kestäväen taloudellisen kehityksen ja kilpailuvyyn strategioihin. Koheesiopolitiikan tuloksellisuutta sopii aiheellisesti epäillä. Vielä ongelmallisempana on pidettävä koheesiovarojen

kohdentumista: esimerkiksi vuonna 2007 aluetukia maksettiin 37 miljardia euroa, josta 28 miljardia meni vanhoihin jäsenvaltioihin ja vain 9 miljardia uusiin ja köyhempiin jäsenvaltioihin.

Perussopimusten mukaan toissijaisuusperiaatetta on sovellettava myös alue- ja rakennepoliitiikkaan. "Aloilla, jotka eivät kuulu yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan, yhteisö toissijaisuusperiaatteen mukaisesti toimii vain siinä tapauksessa ja siinä laajuudessa kuin jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla toteuttaa suunnitellun toiminnan tavoitteita, jotka [...] voidaan [...] toteuttaa paremmin yhteisön tasolla." (SEY 5 art.) Valiokunta huomauttaa, että toissijaisuusperiaatteen mukaisesti tulee kyseenalaistaa kaikkia sellaisia unionin koheesiopolitiikan toimia, jotka eivät aidosti edellytä useamman jäsenvaltion yhteistoimintaa tai ylitä yksittäisen jäsenvaltion kykyä. Vaikka jokaisessa rikkaassakin jäsenvaltiossa on alueita, jotka kärsivät poikkeuksellisista ja pysyvistä haitoista, nämä yleensä ovat kansallisten hallitusten vastuulla ja jäsenvaltioiden toimin korjattavissa. Valiokunta katsoo, että soveltamalla toissijaisuusperiaatetta alue- ja rakennepoliitiikkaan siten, että unioni pidättäytyy jäsenvaltioiden vastuulla olevista toimista, olisi mahdollista sekä kohdentaa varoja todellisen tarveharkinnan mukaisesti että vapauttaa varoja, joita voi käyttää esimerkiksi kilpailupoliittikan hankkeisiin tai "palauttaa" jäsenvaltioille pienennettyinä maksuosuuksina. Silloin, kun koheesiovarojen kierrättäminen Brysselin kautta ei tuota todellista lisäarvoa, jäsenvaltioilla tulee olla mahdollisuus entistä voimakkaampaan kansalliseen aluepolitiikkaan, jolloin unionin tehtävänä olisi tarkistaa muun muassa kilpailusääntöjään tätä mahdollistavaan suuntaan.

Tässä yhteydessä valiokunta muistuttaa, että Suomen sijainnista ja luonnonolosuhteista johtuvat koheesiopolitiikan erityistarpeet on Itä- ja Pohjois-Suomen osalta otettu huomioon unionin primäärioikeuteen kuuluvassa Suomen liittymissopimuksessa.

Sellainen EU:n rahoitusjärjestelmän uudistus, jossa kaikkien jäsenmaiden maksuasema heijastaisi niiden varallisuustasoa ilman yksittäisiä maita koskevia poikkeuksia ja jossa netto-

maksuille olisi kaikkia jäsenmaita koskeva katto, olisi omiaan selkeyttämään rahoitusjärjestelmää ja vahvistamaan unionin hyväksyttävyyttä kansalaisten silmissä.

Selonteossa esitetään tahtotilaksi EU:n budjetin rahoituskauden sopimista komission ja Euroopan parlamentin toimikautta vastaaviksi jaksoiksi. Tällaista järjestelyä noudatettiin ennen vuotta 1993. Nykyinen seitsemän vuoden rahoituskehys on kompromissin tulos, jolla aikoi- naan saatiin aikaan yhteisymmärrys summista ja niihin liittyvistä tavoitteista. Toteutuessaan uudistus merkitsisi, että uusi komissio ensi töikseen valmistelisi kehysbudjetin, joka tulisi voimaan parin vuoden päästä sen virkaan astumisesta ja jatkuisi seuraavan komission kahdelle ensimmäiselle vuodelle. Valiokunta pitää selvittämisen arvoisena, miten muuttunut rahoituskausi vaikuttaisi unionin budjetointiin. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että huomattava osa unionin budjetista käytetään elinkeinojen tukemiseen; rahoituskausien vaihtumiset merkitsevät elinkeinonharjoittajille pitkää epävarmuuden aikaa ja usein jopa viiveitä jo päätetyissä maksatuksissa. Valtiovarainvaliokuntakin katsoo lausunnossaan, että rahoituskauden sitominen parlamentin ja komission toimikausiin saattaa käytännössä heikentää varojen tehokasta käyttöä ja ohjelmien tasaista toteutumista. Rahoituskauden muuttaminen olisi siksi yhdistettävä järjestelyihin, jotka lisäävät unionin politiikan ennakoitavuutta kentällä sekä unionin taloushallinnon tehokkuutta.

Valiokunta katsoo, että yhtenä vaihtoehtona on sopia EU:n budjetti komission ja Euroopan parlamentin toimikautta vastaaviksi jaksoiksi, jos samalla varmistetaan rahoituksen jatkuvuus ja ohjelmien tasainen toteutuminen. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan budjetin painopisteiden muuttamisesta nykyistä joustavammin haasteiden mukaan. Samoin unionin menot tulee rahoittaa suhteessa jäsenvaltioiden varallisuustasoon ja nettomaksuille tulee olla kaikkia jäsenmaita koskeva katto.

Unionin talous- ja finanssipolitiikka

Valtioneuvoston selonteossa 2020-luvulle ulottuvien tavoitteiden saavutettavuus on yhteydessä siihen, miten ja millä aikataululla unioni jättää taakseen nykyisen talouskriisin. Selonteossa todetaan, että euroalue on yksi Euroopan yhden- tymisen kiistämättömiä saavutuksia. Yhteisvaluutta on merkinnyt alhaista korkotasoa ja valuuttakurssiriskien minimointia ja vahvistanut Euroopan arvovaltaa globaaleilla rahapolitiikan foorumeilla.

Mennyt kasvukausi ja nykyinen kriisi osoittavat, että rahanarvon vakaus on Suomen taloudellisten etujen mukaista. Suomella on tästä syystä vahvoja perusteita suhtautua vakavasti euron arvon turvaksi luodun kasvu- ja vakaussopimuksen pitemmän aikavälin säilymiseen. Osoitukse- na kasvu- ja vakaussopimuksen toimivuudesta voidaan pitää sitä, että euro on säilyttänyt arvonsa talouskriisin aikana, vaikka kaikkiaan 13 euromaata 16:sta ylittää budjetin alijäämälle sovitun 3 prosentin bkt:stä ja 11 euromaassa julkisen velan suhde bkt:hen ylittää sovitut 60 prosenttia. Suuri valiokunta katsoo, että kasvu- ja vakaussopimuksen noudattamisessa olennaista on säilyttää vakaus yli suhdannekierron. Suuri valiokunta on mietinnössään (SuVM 2/1997 vp) katsonut, että vuotuisen budjettialijäämän korostaminen voi johtaa ristiriitaan finanssipolitiikan vakautustehtävän kanssa. Laajan ja talousra- kenteeltaan monipuolisen rahaliiton sisällä olisi toivottavaa, että budjetin alijäämärajoite ei asettaisi esteitä rakenteellisesti tasapainoisien julkistalouksien suhdannevaihteluita tasoittavalle toiminnalle. Uusien jäsenvaltioiden liittyminen eurojärjestelmään on järjestelmän uskottavuuden vuoksi — varsinkin heikossa taloustilanteessa — säilytettävä riippuvaisena sopimuksen ehtojen täyttymisestä.

Valiokunta yhtyy selonteon tavoitteeseen unionin talouspolitiikan koordinaation vahvistamisesta huomauttaen kuitenkin, että Suomi ja muut jäsenvaltiot edelleen edellyttävät vero- ja finanssipolitiikan keskeisten ratkaisujen pysyvän kansallisissa käsissä. Valiokunta muistuttaa Suomen pitkäaikaisesta tavoitteesta mahdollistaa määränemmistöpäätöksenteko tiettyjen ra-

jattujen verolajien osalta; tällaisia ovat esimerkiksi ympäristöverot. Nykyinen talouskriisi on osaltaan tiivistänyt jäsenvaltioiden tosiasiallista yhteistoimintaa.

Maatalouspolitiikka

Euroopan unionin maatalouspolitiikan tavoitteena on perussopimuksen mukaan parantaa maatalouden tuottavuutta, taata viljelijöille kohtuullinen tulotaso ja kuluttajille kohtuuhintaiset elintarvikkeet, turvata elintarvikkeiden saatavuus ja hillitä markkinaheilahteluja. Tämä yleisesti hyväksytty tavoiteasettelu nivoutuu hyvin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnossa olevaan yleiseen Suomen lähtökohtaan, että maataloutta tulee voida harjoittaa tulevaisuudessakin koko maassa. Maamme maataloudelle tulee taata tuotantoedellytykset sen kaikilla tuotannonaloilla ja -alueilla. Lähtökohta on sellaisenaan hyväksyttävissä jokaisen EU:n jäsenvaltion politiikan ohjenuoraksi.

Kuten maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, unionin yhteinen maatalouspolitiikka on historiallisen kehityksen tulos, jossa jokainen tukipolitiikan muutos, joko uudistusten tai unionin laajentumisen kautta, joutuu mukautumaan "saavutetun edun logiikkaan" siis vaikeuteen puuttua tukea nauttivien tulotasoon uusien tulokkaiden tai uusien maatalouspolitiikan tavoitteiden hyväksi. Myös Suomen liittymissopimuksen 141 ja 142 artiklat ovat seurausta tästä logiikasta — unionin silloiset 12 jäsenvaltiota eivät olleet valmiita soveltamaan ja sopeuttamaan olemassa olevaa epäsuotuisten alueiden tukea uuteen jäsenvaltioon, joka kokonaisuudessaan sijaitsee lyhyemmän kasvukauden ja vaikeampien luonnonolosuhteiden alueella kuin yksikään siihenastinen LFA-alue. Vastaavasti vuonna 2004 unioniin liittyneiden valtioiden maanviljelijöitä kohdellaan (Suomenkin silloisen kannan mukaisesti) eri kriteerein kuin aiemmin liittyneiden maiden.

Suuri valiokunta yhtyy selonteon sekä maa- ja metsätalousvaliokunnan näkemykseen, että liittymissopimuksen 141 ja 142 artiklasta johtuva Suomen jakaminen kahteen kansallisen tuen alueeseen on keinotekoinen, viljelijöitä eriarvoi-

sesti kohteleva ja siten hajauttava. Järjestelmä pitää samalla sisällään pysyvän epävarmuustekijän, kun komissio tekee yksipuolisia tulkintoja 141 artiklan nojalla siitä, jatkuvatko "liittymisestä aiheutuvat vakavat vaikeudet", joiden perusteella Suomella on oikeus maksaa kansallisia tukia eteläisimmän Suomen viljelijöille. Vaikka on helppo yhtyä maa- ja metsätalousvaliokunnan näkemykseen, että liittymisestä aiheutuvat vaikeudet ovat pysyviä, artiklan sanamuoto ei ole kiitollinen pohja tämän näkemyksen edustajille.

Liittymissopimuksen 142 artikla antaa Suomalaiselle oikeuden suorittaa pysyvästi kansallista pohjoista tukea 62. leveyspiirin pohjoispuolisille ja siihen rajoitetuille alueille. Valtioneuvoston selonteon tavoite Suomesta yhtenäisenä tukialueena merkitsisi käytännössä 142 artiklan ulottamista koko maahan. Tavoite on kannatettava. Suuri valiokunta muistuttaa, että liittymissopimuksen 141 ja 142 artiklan järjestelmä on historiallinen jäänne Suomen jäsenyysneuvotteluista: silloinen komissio ja unionin neuvosto eivät katsoet yhteisen maatalouspolitiikan sallivan, että jokin jäsenvaltio maksaisi pysyvästi kansallisia maataloustukia koko maan alueella. Ajan kulumisen ja yhteisen maatalouspolitiikan muuttumisen jälkeen suuri valiokunta pitää vähintäänkin selvittämisen arvoisena, voidaanko kansallisen tuen järjestelmä nyt saattaa kestävämmälle pohjalle. Valiokunta korostaa kuitenkin, että 142 artikla on unionin primäärioikeutta, jonka antamasta oikeusvarmuudesta Suomen ei tulisi luopua ilman vastaavia takeita korvaavan järjestelmän pysyvyydestä.

Suuri valiokunta yhtyy maa- ja metsätalousvaliokunnan kantaan, että unionin epäsuotuisten alueiden tukien järjestelmää tulee kehittää siten objektiivisemmaksi, että se vastaa nykyistä paremmin maatalouden kannalta tuen todellista tarvetta ja on selkeämmin perustuen päälle luonnonolosuhteiden perusteella maksettava korvaus.

Euroopan unionin asetuksella unionin maksamien maataloustukien yksityiskohtaiset tiedot on julkistettu 30.4.2009 kaikissa jäsenvaltioissa. On odotettavissa, että lähiaikoina tämän ma-

teriaalinen perusteella valmistuu selvityksiä maatalouspolitiikan tuloksellisuudesta edellä mainittujen unionin perussopimuksen ja kansallisten maatalouspolitiikkojen tavoitteiden saavuttamisessa. Luotettavan ja analyttisen tiedon saatavuus on paras vastaus maatalouspolitiikkaan kohdistuviin kansalaisten epäilyihin tukien oikeudenmukaisuudesta ja tuloksista. Myös Suomessa on syytä valmistautua kriittiseen keskusteluun siitä, vastaako toteutunut politiikka kaikilta osin tavoitetta perinteisiin perheviljelyyn perustuvan maatalouden tuotantoedellytysten jatkumisesta perinteisillä tuotantoaloilla ja -alueilla.

Maatalouspolitiikkaa koskevat valtioneuvoston selonteon linjaukset noudattavat perusteltua näkemystä ruuan tuotannon erilaisuudesta verrattuna muuhun taloudelliseen toimintaan. Valiokunta katsoo kuitenkin, että unionin strategisissa linjauksissa on entistä vaikeampaa välttää kysymystä maatalouspolitiikan sovittamisesta muihin poliittisiin tavoitteisiin. Unionin politiikan yhtenä pysyvänä heikkoutena — ja myös unionimaita hajauttavana tekijänä — on pidettävä sen kyvyttömyyttä ratkaista niitä ristiriitoja, joita väistämättä syntyy maatalouspolitiikan sekä esimerkiksi ympäristönsuojelun, kansanterveyspolitiikan, kauppapolitiikan tai kehitysyhteistyöpolitiikan välillä.

Suuri valiokunta yhtyy byrokratian karsimisesta ja hallinnollisen taakan vähentämisestä koskeviin maa- ja metsätalousvaliokunnan kantoihin. Yksittäisen viljelijän kannalta maatalouden tukijärjestelmään liittyy kohtuuttomia hallinnollisia vaatimuksia. Samalla suuri valiokunta tähdentää, että hallinnollista taakkaa on voitava vähentää siten, että tuen ehtojen noudattamisen valvonta tehostuu koko unionin alueella.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toivoo selvitettyä, voitaisiinko maaseudun kehittämiseen suunnattuja varoja kohdentaa jäsenvaltioille ns. kirjekuorina, jolloin komissio seuraisi ja valvoisi toimintaa sen tuloksellisuuden ja valtiontukipolitiikan avulla. Myös suuri valiokunta katsoo, että on perusteltua selvittää kaikkia yhteisen maatalouspolitiikan sallimia keinoja siirtää ohjelmien toimeenpano kansallisille viranomaisil-

le ja vähentää asiakirjojen ja varojen kierrättämistä unionin kautta, unionin viranomaisten toimissa roolinsa mukaisesti toimeenpanon asianmukaisuuden valvojana eikä toimeenpanijana. Tällaisesta esimerkkinä olisi maataloustukien maksatuksen osittainen jälleenkansallistaminen, mikäli tällä ei puututa maataloustukien tasoon.

Suuri valiokunta katsoo, että vihreämpi maatalouspolitiikka tarkoittaa maatalouden ja ympäristönsuojelun tavoitteiden parempaa yhteensovittamista. Ympäristövaliokunta pitää yhteisön maatalouspolitiikkaa Suomen ilmasto- ja luonnonolosuhteista johtuen Suomelle erityisen haastavana. Ympäristövaliokunta toteaa lisäksi, että vihreää maatalouspolitiikkaa tulee edistää esimerkiksi yhdistämällä uusiutuvan energiantuotannon haasteet ja ympäristökuormituksen vähentäminen: biomassan viljelyn lisääminen herkillä alueilla vähentää talviaikaista vesistökuormitusta ja poistaa ravinteita tavanomaisesta kierrosta.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: yhteinen, hallinnollisesti nykyistä yksinkertaisempi maatalouspolitiikka antaa hyvät edellytykset maatalouden ja maaseudun elinvoimalle kaikilla unionin alueilla. Suomi muodostaa yhteisen tukialueen osana uudistettua vihreämpää yhteistä maatalouspolitiikkaa.

Selonteossa maatalouspolitiikan alla käsiteltyjä ruoka- ja luonnonvarapolitiikkaa käsitellään jäljempänä tässä mietinnössä.

Alue- ja rakennepolitiikka kestävän talouskehityksen välineenä

Selonteossa todetaan, että EU:n alue- ja rakennepolitiikkaa pitää jatkaa ja kehittää tavalla, joka asianmukaisesti huomioi Suomen pitkistä välimatkoista, harvasta asutuksesta ja pohjoisista olosuhteista johtuvat erityisolosuhteet samoin kuin muiden maiden vastaavat erityisolosuhteet. Suuri valiokunta pitää esitettyä linjausta kannatettavana.

Hallintovaliokunta ja maa- ja metsätalousvaliokunta pitävätkin tärkeinä, että maamme eri-

tyisolosuhteet on huomioitava alue- ja rakennepolitiikassa myös jatkossa. Rakennemuutos-alueet kärsivät monesti useammasta olosuhteesta, minkä vuoksi alue- ja rakennepoliittisten tukien jatkuminen on niiden kannalta olennaisen tärkeää. Hallintovaliokunta jatkaa, että alue- ja rakennepolitiikan sisältöä ja hallintoa tulee yksinkertaistaa ja jäsenvaltioille antaa niitä koskevissa ratkaisuissa enemmän päätösvaltaa.

Hallintovaliokunta painottaa, että alue- ja rakennepolitiikan tulee hakea nykyistä merkittävämpää kilpailukykypainotusta. Tulohajautusmallin kehittäminen tehokkaine arviointi- ja seurantamekanismeineen on perusteltua. Jäsenvaltion, joka ei noudata sille annettuja talouspolitiikkaa koskevia rakennesuosituksia, ei pitäisi saada aluetukia. Tämä olisi eduksi alue- ja rakennepolitiikan vaikuttavuudelle ja loisi kannustimen toteuttaa talouden rakenteellisia uudistuksia.

Hallinto-, maa- ja metsätalous- sekä valtiovarainvaliokunta kiinnittävät huomiota myös alue- ja rakennepolitiikkaan liittyvän hallinto- ja valvontajärjestelmän vaikeaselkoisuuteen. Järjestelmä aiheuttaa merkittäviä kustannuksia. Vaikeaselkoiset hallintokäytännöt ovat myös omiaan heikentämään kansalaisten luottamusta unionia kohtaan. Hallinto- sekä maa- ja metsätalousvaliokunta painottavat tärkeyttä antaa jäsenvaltioille alue- ja rakennepolitiikan sisältöä ja hallintoa koskevissa ratkaisuissa enemmän päätösvaltaa.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: alue- ja rakennepolitiikka keskittyy köyhimmille ja pysyvistä olosuhteista kärsiville alueille ja aikaansaa kestävästä taloudellista kehitystä. Alue- ja rakennepolitiikan ehtona ovat asianmukaiset rakenneuudistukset.

Kansalaisten Eurooppa

Hyvinvoinnin Eurooppa Suuri valiokunta katsoo, että selonteossa kansalaisten liikkuvuuteen liitetty tahtotila on perusteltu ja yleisesti ottaen kannatettava. Työvoiman vapaa liikkuvuus on

unionin kansalaisten perusvapaus. Selonteon mukaan EU:ssa tulee ryhtyä toimiin, joilla ihmisten vapaalta liikkumiselta poistetaan muun muassa sosiaaliturvan yhteensovittamiseen, palvelujen tarjontaan ja eläkkeiden maksamiseen liittyviä käytännön esteitä. Suuri valiokunta pitää linjausta tärkeänä ja tarpeellisena. Unionin itälaajentumisen yhteydessä esille nostetut arviot työvoiman vapaan liikkuvuuden radikaalista kasvusta eivät Suomen osalta ole toteutuneet.

Suuri valiokunta pitää myönteisenä sitä, että selonteossa tuodaan esille tärkeyttä vahvistaa integraation sosiaalista ulottuvuutta varmistamalla eurooppalaisen hyvinvointiyhteiskunnan peruseriaatteiden toteutuminen unionin toiminnassa ja kehittämisessä. Kansalaisten Eurooppa on nähtävä vapaata liikkuvuutta laajempänä kokonaisuutena. Eurooppa ei ole vain talousalue, jonka sisällä kansalaiset liikkuvat. Suuri valiokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan näkemykseen siitä, että unionia on tärkeä kehittää ottamalla kaikessa toiminnassa huomioon kansalaisten näkökulma. Suuri valiokunta toteaa, että kysymys on unionin sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamisesta, johon sisältyvät perusoikeudet, työelämän pelisäännöt, sosiaaliturva, kansalaisten hyvinvointi, tasa-arvo sekä koulutus ja kulttuuri.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että työvoiman vapaa liikkuvuus on hyvä tavoite, mutta siihen liittyy edelleen ongelmia erityisesti taloudellisten vapauksien ja työelämän perusoikeuksien sekä työelämän pelisääntöjä koskevien säännösten välillä. Kun taloudellisten oikeuksien ja työelämän perusoikeuksien välistä suhdetta ei ole EU:ssa selkeästi säännelty, on esimerkiksi työelämän perusoikeuksiin kuuluvan työtaisteluoikeuden ja sisämarkkinavapauksien väliseen suhteeseen haettu ratkaisua ja linjauksia yhteisöjen tuomioistuimesta. Suuri valiokunta toteaa, että tämä oikeustilan selkiintymättömyys on johtanut siihen, että yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisumenettelyissä antamat tuomiot ovat kansallisen ja yhteisötason lainsäädännön sijaan muodostuneet keskeisiksi tulkin-
nanlähteiksi. Tämä on osoittautunut ongelmalli-

seksi kansallisen viitekehyksen jäädessä toissijaiseksi.

Vastaava kehitys on tapahtunut sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että Suomen on ollut vaikeuksia saada ymmärrystä verorahoitteiselle, asumisperusteiselle sosiaaliturvamallilleen. Tämä on merkinnyt muun muassa laajentunutta velvollisuutta maksaa etuuksia ulkomaille. Suomen terveydenhoitojärjestelmän erityispiirteenä on, että sairaanhoitoa annetaan sekä kotikunnan järjestämänä että sairausvakuutuksesta korvattavana. Yhteisöjen tuomioistuimen päätökset ovat asettaneet vaatimuksen korvata myös ulkomaille annettu hoito kuten kotimaassa annettu. Mahdollisuus oman universaaleihin verorahoitteisiin julkisiin hyvinvointipalveluihin perustuvan järjestelmän ylläpitämiseen saattaa vähitellen heikentää. Sosiaali- ja terveysvaliokunta katsookin, että sosiaali- ja terveyspalvelujen sääntelyssä keskeisenä tulisi olla sosiaali- ja terveyspoliittiset perustelut.

Suuri valiokunta yhtyy työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnan kantoihin siitä, että Suomen tulee korostaa EU:ssa sosiaalisen ulottuvuuden painoarvoa suhteessa taloudellisiin oikeuksiin. Myös perustuslakivaliokunta korostaa sosiaalisten perusoikeuksien huomioon ottamisen merkitystä varmistuttaessa siitä, että perussopimuksessa turvattu palvelujen ja työvoiman liikkuvuus ei johda työelämän pelisääntöjen heikkenemiseen. Myös julkisen sektorin ja julkisten palvelujen merkitys kansalaisten hyvinvoinnin turvaajana on taattava.

Suuri valiokunta toteaa, että Suomen tulee asettaa selkeät tavoitteet työelämän ja työmarkkinoiden kehittämisessä sekä sosiaaliturvan koordinaatiossa ja pyrittävä vaikuttamaan EU:ssa siihen, että yksityiskohtainen sääntely jätetään kansalliseen päätäntävaltaan. Kansalaisten hyvinvointi ja taloudellinen kilpailukyky kulkevat käsi kädessä. Työhyvinvointi on Euroopan kilpailukyvyn perusta.

Suuri valiokunta katsoo, että Suomen on yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa pidettävä aktiivisesti esillä pohjoismaista hyvinvointimal-

lia Euroopan unionissa. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta muistuttaa, että EU:ta uhkaa lähivuosina väestön ikääntymisestä johtuva työvoimapula, jonka vuoksi työelämään osallistumista pitäisi pystyä pidentämään. Työurien pidentämisen edellytyksenä on, että työntekijän työolosuhteet ja työympäristö tukevat terveyttä ja työhyvinvointia. Sosiaali- ja terveysvaliokunta puolestaan painottaa, että Suomen tulisi olla nykyistä aktiivisempi sosiaalisuuden ja tasa-arvotavoitteen kanssa. Komission arvion mukaan unionin kansalaisista 16 prosenttia ja lapsista 19 prosenttia on köyhyydelle alttiina. Myös kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset on varmistettava EU:ssa sivistysvaliokunnan esittämällä tavalla. Kansallisen hyvinvointijärjestelmämme eräs tukipilari on ns. kolmannen sektorin kansalaisjärjestötoiminta.

Suuri valiokunta kehottaa Suomea vaikuttamaan EU:ssa nykyistä aktiivisemmin sukupuolten välisen tosiasiallisen tasa-arvon sekä yleisen yhdenmukaisuuden edistämiseksi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää myös naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ja ihmiskaupan torjumiseen.

Selonteossa korostetaan tutkimus- ja kehittämistoiminnan sekä innovaatioiden korkeaa tasoa. Sivistysvaliokunta painottaa, että kaiken koulutuksen on oltava korkeatasoista. Koulutus kuuluu kansalliseen toimivaltaan, mutta jäsenvaltioiden välisenä yhteistyönä tulee jatkaa laadun edistämistä. Myös opetukselliseen syrjäytymiseen on kiinnitettävä huomiota. EU:ssa on suuri väestönosa, joka on joko heikosti koulutettu tai jäänyt kokonaan vaille koulutusta. Hyvinvoiva ja hyvin koulutettu eurooppalainen on maanosamme tärkein voimavara, ja nykyisen taloustaantumien vallitessa panostukset koulutukseen ovat erittäin tärkeitä. Sivistys ja kulttuuri luovat perustan eurooppalaiselle modernille yhteiskuntanäkemykselle, jonka johtava ajatus on demokraattinen oikeusvaltio. Sivistysvaliokunta korostaakin EU:n laajuisen kulttuuri-, nuori- ja liikuntayhteistyön kehittämistä ja tukemista.

Suuri valiokunta katsoo, että hyvinvoinnin lisääminen sekä sosiaaliturva- ja koulutusjärjes-

telmien kehittäminen kaikissa EU-maissa on tärkeä toimintasektori. Kysymys on niistä toimita, joilla unionia kehitetään entistä tasa-arvoisemmaksi, sosiaalisemmaksi ja ihmisten hyvinvointia tukevaksi. Suuri valiokunta toteaa, että asian merkittävyyden ja politiikkakoherenssin varmistamiseksi sosiaalinen Eurooppa ansaitsee tulla nostetuksi Suomen EU-politiikan itsenäiseksi tahtotilaksi.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: unionikansalaisten siirtymien jäsenvaltiosta toiseen ei ole monimutkaisempaa kuin muuttaminen maan sisällä, mutta nostaa rinnalle tahtotilaksi unionin kansalaisuuteen liittyvän sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamisen.

Yhtenäinen vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue Suuri valiokunta katsoo selonteossa esitetyn tavoin, että EU:ssa on syvennettävä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen kehittämistä. Oikeus- ja sisäasioiden yhteistyöhön liittyy erityispiirteitä, kuten toimivaltakysymykset ja oikeusjärjestysten erilaisuus, jotka tulevat säilymään Lissabonin sopimuksen voimaantulon jälkeenkin. Tasapainoinen EU-politiikka edellyttää kyseisten erityispiirteiden huomioon ottamista.

Selonteon mukaan oikeus- ja sisäasioiden yhteistyöllä tulee hakea yhteisiä, kansalaisille konkreettisia hyötyjä tuovia ratkaisuja siten, että heidän oikeutensa voidaan turvata yhtäläisesti riippumatta siitä, missä EU:n alueella he toimivat. Lakivaliokunta korostaa vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen tärkeää asemaa jatkossakin EU:n oikeusasioden yhteistyössä. Se, että tuomioita ja päätöksiä voidaan toteuttaa mahdollisimman vapaasti jäsenvaltioiden välillä, nopeuttaa ja yksinkertaistaa kansalaisten oikeuksiin pääsemistä ja oikeuksien toteutumista ilman, että jäsenvaltioiden aineellisia säännöksiä on tarpeen täysin yhtenäistää.

Suuri valiokunta katsoo, että vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen kehittämisessä tulee pyrkiä johdonmukaiseen ja selkeään sääntelyyn. Tampereen ja Haagin ohjelmat tulee lop-

puunsaattaa ja panna tehokkaasti toimeen. Syksyllä hyväksyttävän Tukholman ohjelman tulee perustua tähänastisen yhteistyön ja lainsäädäntöinstrumenttien pohjalta tehtyyn kattavaan arviointiin tarvittavasta yhteistyöstä. Valiokunta korostaa toissijaisuusperiaatteen parempaa huomioimista myös vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen lainsäädännössä.

Selonteossa sisäistä turvallisuutta käsitellään lähinnä konkreettisten uhkien ja niiden vastatoimien kannalta. Lakivaliokunta katsoo, että sisäinen turvallisuus on kuitenkin tätä laajempi kokonaisuus ja siinä tulisi lisäksi korostaa muun muassa rikosten ennaltaehkäisyä. Suomen tulisi EU:ssa pyrkiä edistämään laaja-alaista näkemystä sisäisestä turvallisuudesta. Suuri valiokunta katsoo, että rikosoikeudellisen yhteistyön tulee jatkossakin perustua vastavuoroiseen tunnustamiseen ja oikeudellisten järjestelmien harmonisointi tulee rajoittaa rajat ylittävään vakavaan rikollisuuteen, kuten ihmiskaupan, lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja tietoverkkorikollisuuden torjumiseen.

Hallintovaliokunta tähdentää puolestaan erityisesti lainvalvontaviranomaisten tehokasta yhteistyötä koko EU:n alueella. Selonteon mukaisesti vahva, yhteisiä periaatteita noudattava poliisi- sekä rajavalvontayhteistyö on toivottava kehityssuunta. Poliisiyhteistyön alalla tiedonvaihdon tehostaminen on keskeinen prioriteetti. Suuri valiokunta korostaa, että samalla on kiinnitettävä erityistä huomiota tietosuojan toteutumiseen oikeuden, vapauden ja turvallisuuden alueen voimaansaattamiseen liittyvässä lainsäädännössä ja päätöksissä. Hallintovaliokunta pitää lisäksi tärkeänä, että Suomi on aktiivisesti mukana EU:n rajaturvallisuusviraston Frontexin toiminnassa ja sen kehittämisessä.

Suuren valiokunnan mielestä oikeus- ja sisäasioiden yhteistyöhön kuuluu olennaisena osana myös harmaan talouden torjuminen. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lailla suuri valiokunta katsoo, että taloudellinen taantuma lisää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta. Harmaasta taloudesta aiheutuu EU:lle ja Suomelle mittavat vahingot verotulojen menetyksinä ja muina vahinkoina. Harmaaseen talouteen liittyy myös tär-

keitä ihmisoikeuskysymyksiä, kuten ihmiskauppa.

Lissabonin sopimus tuo vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueelle uusia haasteita, mutta antaa samalla mahdollisuuksia unionilainsäädännön oikeudellisen laadun parantamiseen. Suuri valiokunta kiinnittää huomiota myös ihmis- ja perusoikeuskysymysten entistä vahvempaan huomioon ottamiseen tämän alan lainsäädännössä. Nämä haasteet ja priorisoinnit on otettava huomioon kehitettäessä Suomen EU-linjaa ja vaikuttamista. Tämän vuoksi suuri valiokunta yhtyy lakivaliokunnan näkemykseen siitä, että vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevalle kansalliselle EU-politiikalle on tarpeen suunnitella täsmällinen strategia. Strategian suunnittelun tulisi olla mahdollisimman avointa ja pohjautua sekä substanssi- että EU-asioden osaamiselle samoin kuin poikkihallinnolliselle edustavuudelle.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: unioni on yhtenäinen vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue, jossa liikkuvuuden ja rajat ylittävän toiminnan esteet on purettu.

Yhtenäinen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka Selonteon mukaan maahanmuutto on huomioitava paremmin unionin toiminnassa. Unioni tarvitsee maahanmuuttoa ikääntyvän väestön vuoksi, mutta maahanmuuttoa tulisi käsitellä myös laajempänä kysymyksenä, kuten ulkoasiainvaliokunta lausunnossaan toteaa. Euroopan unionilla pitää olla keskeinen rooli, kun pohditaan niitä toimenpiteitä, joita tarvitaan väestönkasvun ja siitä johtuvien moniulotteisten seurausten hallitsemiseksi.

Selonteossa yhteisen turvapaikkapolitiikan tarpeellisuutta perustellaan Schengen-alueen sisäisten rajojen poistumisella. Tämän kysymyksen osalta hallintovaliokunta huomauttaa, että käytännössä jäsenmaissa noudatetaan keskenään varsin erilaista turvapaikkapolitiikkaa. Suuren valiokunnan mielestä Suomen olisikin toimittava EU:ssa aktiivisesti ja päättäväisesti sekä normeiltaan yhtenäisen että soveltamiskäy-

tännöiltään yhdenmukaisen turvapaikkapolitiikan luomiseksi korostaen erityisesti tosiasiallisen humanitaarisen suojelun periaatteiden kunnioittamista kaikissa jäsenvaltioissa. Hallintovaliokunta painottaa, että EU:ssa on a) huolehdittava tehokkaasta ulkorajavalvonnasta sekä luotava b) yksi yhteinen, tehokas ja oikeusturvan takaava turvapaikkajärjestelmä ja c) yhteiset kansainvälisen suojelun myöntämisperusteet sekä d) toimiva Dublin-järjestelmä.

Hallintovaliokunta pitää välttämättömänä huolehtia EU:n ulkorajan tehokkaasta valvonnasta sekä turvapaikkamenettelyssä voimassa olevien unionitason normien, Geneven pakolais-sopimuksen ja muiden kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta. Suomen ja EU:n turvapaikkapolitiikka on ajautunut viime aikoina yhä suurempiin ongelmiin voimakkaiden muuttoliikkeiden paineissa. Myös laitton maahanmuutto EU:n alueella näyttää lisääntyvän. Se, miten EU onnistuu kehitysmaissa toteutettavilla humanitäärisillä hankkeillaan ja erityisesti Afrikan maiden kehityshaasteisiin vastaamisessa, vaikuttaa myös siihen, minkä suuruisen painotuksen ja ratkaisujen eteen unioni joutuu maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikassaan.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: EU on työvoiman maahanmuutolle avoin alue, ja unionilla on mahdollisimman yhdenmukainen turvapaikkajärjestelmä, joka takaa kansainvälisen suojelun sitä tarvitseville.

Menestyvä Eurooppa

Sisämarkkinat kannustavana taloudellisena toimintaympäristönä Selonteossa korostetaan tarvetta jatkaa EU:n sisämarkkinoiden kehittämistä. Suuri valiokunta pitää linjausta oikeana. Suuri valiokunta yhtyy talousvaliokunnan arvioon siitä, että toimivat ja esteettömät sisämarkkinat ovat erittäin tärkeät paitsi taloutemme myös EU:n globaalin merkityksen kannalta.

Talousvaliokunta korostaa myös EU:n ulkopuolisten markkinoiden avoimuuden merkitystä taloudellisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Kil-

pailu kasvavia talousmahteja, kuten Kiinaa ja Intiaa, vastaan vaatii yksituumaisuutta sisämarkkinoiden rakenteellisten uudistusten läpiviemiseksi. Finanssi- ja talouskriisin vaikutuksia sisämarkkinoille ja EU:n globaalille kilpailukyvyllä on vaikea vielä ennakoita. Sisämarkkinoiden tehostaminen ja kilpailukyvyn vahvistaminen taloudellisessa lamassa edellyttää jäsenvaltioilta erityistä sitoutumista ja kaikkinaisen protektionismin unohtamista. EU:n kilpailukykystrategiaa on uudistettava siten, että se tukee paremmin talouden kestävästä kasvua sekä tuottavuuden ja työllisyyden parantamista.

Suuri valiokunta yhtyy talousvaliokunnan näkemykseen siitä, että toimivat ja tehokkaat sisämarkkinat ovat myös kuluttajan etu, mutta vain, jos yhtenäinen sääntely perustuu korkeaan kuluttajansuojan tasoon. Talousvaliokunta painottaa, että huomioon ottaen jäsenvaltioiden suuret erot kuluttajansuojan tasossa on realistista olettaa, että korkeat kuluttajansuojan kriteerit täyttävän täysharmonisoinnin saavuttaminen tulee viemään aikaa.

Liikenne- ja viestintävaliokunta pitää selonteon linjausta liikenteen osalta oikean suuntaisena. Maamme syrjäinen sijainti, maan sisäiset kuljetusetäisyydet sekä erityiset talviolosuhteet verrattuna esimerkiksi Keski-Eurooppaan ovat Suomen elinkeinoelämän kilpailukykyyn vaikuttavia seikkoja, joiden merkitys on otettava huomioon valmisteltaessa EU:n liikennepoliittisia linjanvetoja. Kansallisten erityiskysymysten lisäksi Suomen tulee tarjota EU:lle erityistietämystä Pohjois-Euroopan liikenneolosuhteista ja kehittämistarpeista, itäliikenteen kehittämismahdollisuuksista ja yleensäkin Venäjän suhteiden erityisosaamista.

Liikenne- ja viestintävaliokunta korostaa lisäksi kansallisen toimivallan tärkeyttä yleistä taloudellista etua koskevien palvelujen järjestämisessä erityisesti julkisen yleisradiotoiminnan osalta kattavan, tasa-arvoisen ja monimuotoisen tiedonvälityksen takaamiseksi. Liikenne- ja viestintävaliokunta kiinnittää huomiota myös sähköisen viestinnän teknologioiden ja palvelujen kehittymiseen ja niiden tehokkaampaan hyödyntämiseen eri sektoreiden toiminnan ja kilpai-

lukyvyn kannalta. Suuri valiokunta katsoo, että tässä yhteydessä on otettava riittävästi huomioon myös henkilötietojensuoja- ja perusoikeuskysymykset.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: EU:n sisämarkkinoilta on poistettu loputkin esteet, ja sisämarkkinat muodostavat kannustavan taloudellisen toimintaympäristön, jonka normeja sovelletaan EU-aluetta laajemmin.

Energiapolitiikka Suuri valiokunta pitää energiapolitiikan osalta selonteossa esitettyjä tavoitteita yleisesti ottaen kannatettavina. Selonteon energiapolitiikkaa koskeva osuus ottaa hyvin huomioon sen keskeiset ongelmat. Suuri valiokunta pitää selonteossa esille tuotuja ilmasto- ja energiapolitiikan yhteensovittamista koskevia linjauksia hyvinä.

Ilmastonmuutos ja sen taloudellisten vaikutusten torjuminen edellyttää nopeita ja voimakkaita kansainvälisiä toimia. Talousvaliokunta toteaa, että toimivat energian sisämarkkinat ovat olennainen edellytys kustannustehokkaille toimille ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Markkinoiden yhdentymisen on kuitenkin tapahduttava hallitusti ja harmonisoidusti yhteisesti sovitussa puitteissa kansalliset erityisolosuhteet riittävässä määrin huomioiden.

Viimeaikaiset energian toimitushäiriöt ovat osoittaneet hajallaan olevien energiaverkkojen ongelmallisuuden ja korostaneet energiasektorin toiminnan turvaamisen merkittävyyttä sekä tarvetta yhteisesti turvata kaikkien jäsenmaiden riittävä energiansaanti. Niin sisämarkkinat kuin toimivat ulkosuhteetkin edellyttävät unionilta yhteistä energiapolitiikkaa. Talousvaliokunnan tavoin suuri valiokunta katsoo, että jäsenmailla tulee edelleen olla oikeus itse määrittellä energiarvarojen hyödyntämisen ehdot, tehdä valinnat eri energialähteiden välillä ja päättää energiahuollon rakenteesta.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: EU on johtava uusiutuvan energian tuottaja ja energiatehokkuuden edelläkävijä, ja eurooppalaiset yritykset

ovat kärjessä siihen liittyvässä osaamisessa. Unionilla on yhtenäiset energiaulkosuhteet, ja energiaverkot yhdistävät koko unionin. EU on yhtenäinen ja tehokas energiamarkkina.

Tutkimus- ja kehitystoiminta sekä innovaatiot Suuri valiokunta pitää selonteossa esitettyä tavoitetta Euroopasta maailman johtavana talousalueena haastavana mutta erittäin kannatettavana. Selonteon tavoin suuri valiokunta katsoo, että tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä innovaatiot (T&K&I) ovat olennainen tekijä EU:n kilpailukyvyllä.

Suomen puheenjohtajuuskaudella laadittu EU:n innovaatiostrategia on osoittautunut merkittäväksi avaukseksi, joka on yhtenäistänyt EU:n innovaatiopolitiikan toimenpiteitä ja niiden määrätietoista hyödyntämistä Lissabonin strategian päämäärien saavuttamiseksi. Tätä työtä tulee edelleen jatkaa. Talousvaliokunta toteaa myös, että talouden kasvupotentiaalin vahvistaminen EU:ssa edellyttää tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopainopisteiden edelleen lisäämistä. Suuri valiokunta katsoo, että EU:n budjetissa T&K&I-toimintaan tulisi jatkossa ohjata suurempi osuus; varat tulee ohjata sellaisiin hankkeisiin, joissa unionitason rahoituksella saavutetaan selvää lisäarvoa.

Myös sivistysvaliokunta korostaa voimakasta lisäpainotusta perus- ja soveltavan tutkimuksen resursseihin. Sivistysvaliokunta korostaa lisäksi puiteohjelmien merkitystä tutkimus- ja kehittämisvoimavarojen kokoamisessa ja tutkimustoiminnan suuntaamisessa vaikuttavuudeltaan merkittäviin hankkeisiin.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: Eurooppa on maailman johtava osaamisalue, maailman huippu perustutkimuksessa ja tiedon soveltamisessa sekä kaupallisesti että yhteiskunnallisesti, painottaen tarvetta lisätä EU:n budjetissa T&K&I-toiminnan osuutta.

Ruoka- ja luonnonvarapolitiikka Selonteossa esitetään elintarvikkeiden sisämarkkina-aluetta ja vihreämpää luonnonvarapolitiikkaa koskevia

tavoitetiljoja. Suuri valiokunta pitää linjauksia oikeansuuntaisina.

Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää välttämättömänä, että tulevaisuudessa harjoitettavalla ruokapolitiikalla taataan turvallisen ruoan saatavuus sekä erityisesti huoltovarmuuden korkea taso kaikissa olosuhteissa. Sisämarkkinapolitiikkaan sääntelyä kehitettäessä tulee ottaa huomioon suomalaisen varsin tautivapaan tuotannon säilyttämisen tärkeä merkitys. Geenimuunneltua tuotantoa koskevan päätöksenteon tulee olla EU:ssa kansallista. Ympäristövaliokunta pitää myönteisenä selonteon toteamusta viljelijöiden oikeudesta geenimuunneltusta vapaaseen tuotantoon ja kuluttajien oikeuteen siitä vapaisiin tuotteisiin.

Suomella on erityinen intressi EU:n luonnonvarapolitiikassa. Erikoisvaliokuntien tavoin suuri valiokunta katsoo, että Suomen tulee aktiivisesti vaikuttaa EU:n monipuolisten uusiutuvien luonnonvarojen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopolitiikkaan liittyvien tutkimuspanosten riittävyyteen. Luonnonvarojen saatavuus ja niiden hinta tulevat olemaan merkittäviä kysymyksiä tulevaisuudessa, ja Suomen tulee erityisesti vaikuttaa unionin luonnonvarojen kestäväseen käytön edistämiseen. Suomella on erityistä osaamista uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä, mikä tulee kääntää kilpailukyvyn kannalta hyödyksi.

Suuri valiokunta korostaa edellä esitetyn mukaisesti luonnonvarojen kestäväseen käytön merkitystä ja tarvetta kansallistaa geenimuunneltua tuotantoa koskeva päätöksenteko.

EU:n globaali johtajuus

EU yhtenäisenä globaalina toimijana Suuri valiokunta katsoo selonteossa esitetyillä tavoin, että unionin ulkosuhteiden yhtenäisyyttä olisi kehitettävä. Euroopan unioni ei ole saavuttanut maailmanpolitiikassa sitä painoarvoa, joka sille kuuluisi maailman suurimpana talous- ja kauppa-alueena sekä kehitysavun antajana. EU:n tulee pyrkiä ulkosuhteissaan yhtenäiseen ja johdonmukaiseen toimintaan, jonka lähtökohtana

on kokonaisvaltainen ja yhtenäinen lähestymistapa. Näin kauppa-, ilmasto-, turvallisuus- ja kehityspolitiikkoja edistetään rinta rinnan. Suuri valiokunta toteaa, että EU on merkittävä kehitysyhteistyötoimija, ja siksi on syytä tehostaa EU:n kautta toteutettavan kehitysyhteistyön vaikuttavuutta ja varmistaa, että kaikki jäsenvaltiot saavuttavat vuosituhannen kehitystavoitteet.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että Euroopan unioni on Suomen ulkosuhteiden hoidon tärkein kanava. Unionilla on vakiintuneet yhteistyömuodot kaikkien merkittävien kolmansien maiden sekä kansainvälisten järjestöjen kanssa. Unionin jäsenenä Suomi saa merkittävästi painoarvoaan suurempaa tukea itselleen tärkeiden kysymysten edistämisessä niiden kytkeytyessä unionin laajempaan asialistaan esimerkiksi tärkeimmässä kansainvälisen talouspolitiikan foorumeissa G20-ryhmässä tai EU:n ja Venäjän välisessä yhteistyössä. Unionilta odotetaan vahvempaa johtajuutta erityisesti globalisaation hallintaan liittyvissä kysymyksissä. Päätöksiin on investoitava poliittista tahtoa, ja niistä on käytävä ilmi keskinäinen luottamus siihen, että kaikkien jäsenvaltioiden etua hoidetaan parhaiten yhteisellä unionipolitiikalla.

Selonteon mukaan on tärkeää, että yhteisten kantojen muodostamista vahvistetaan ja euroalue puhuu kansainvälisissä järjestöissä ja ryhmissä, kuten G8 ja G20, yhteisellä äänellä. Suuri valiokunta yhtyy tähän arvioon. Ajan myötä on haettava ulkoiselle edustautumiselle yhtenäisiä ratkaisuja. Ensisijaiseksi tavoitteeksi tulee kuitenkin ottaa suurten euromaiden nykyistä parempi sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin. Pienten jäsenvaltioiden vaikutusmahdollisuudet kansainvälisissä rahoituslaitoksissa on varmistettava jatkossakin.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: EU on yhtenäinen globaali toimija, joka puhuu yhdellä äänellä kaikissa keskeisissä maailmanpolitiikan kysymyksissä.

EU:sta ilmastopolitiikan suunnannäyttäjäksi Suuri valiokunta pitää myönteisenä sitä, että EU:n

suunnannäyttäjän rooli sekä kansainvälisessä ilmastopolitiikassa että matalahiilisessä taloudessa on selonteossa hyvin esillä. EU on osoittanut johtajuutta kansainvälisessä ilmastopolitiikassa ja päättänyt merkittävistä kasvihuonekaasujen päästövähennyksistä. EU on ensimmäinen kansainvälinen toimija, joka otti ilmastomuutoksen pysäyttämisen vakavasti.

Suuri valiokunta katsoo ympäristö- ja talousvaliokunnan tavoin, että ilmastomuutoksen ja sen taloudellisten vaikutusten torjuminen edellyttää nopeita ja voimakkaita kansainvälisiä toimia. Kansainvälisen, kaikki keskeiset toimijat kattavan ilmastopöytäkirjan aikaansaaminen on ainoa keino saavuttaa ilmastomuutoksen kannalta riittävät vaikutukset ja taata samalla Suomen ja EU:n teollisuudelle kilpailukykyiset ja yhtäläiset toimintaedellytykset globaaleilla markkinoilla.

Talousvaliokunta muistuttaa, että ilmastonsuojelua ei tule nähdä vain taakkana vaan myös mahdollisuutena suomalaiselle teknologiaosaamiselle. Myös ympäristövaliokunta toteaa, että unionin kehittyessä johtavaksi puhtaan teknologian alueeksi maailmassa tämä edelläkävijyys voidaan hyödyntää kilpailukyvyssä. Suomella on mahdollisuus hyödyntää omat teknologiset vahvuutensa tässä tilanteessa.

Ilmastomuutoksen hillitsemisen ohella keskeisiä ympäristöpoliittisia tavoitteita ovat luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttäminen ja koko luonnonvarapolitiikan kestävyys sekä energia- ja materiaalitehokkuuden parantaminen mukaan lukien kestävien tuotanto- ja kulutustapojen edistäminen ja ympäristölähtöinen tuotepolitiikka. Suuri valiokunta yhtyykin ympäristövaliokunnan näkemykseen siitä, että selonteossa olisi tullut nivoa ympäristönsuojelu ja kestävä kehitys tavoitteeksi vahvemmin selonteon läpileikkaavaksi teemaksi ilmastomuutoksen tapaan ottaen huomioon unionin ympäristöpolitiikan laajuus ja merkitys. Monien ympäristöongelmien ratkaiseminen on tehokasta ja vaikuttavaa ainoastaan ylikansallisella tasolla.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: EU on ilmastopolitiikan

suunnannäyttäjä ja maailman johtava matalahiilinen talousalue, painottaen tärkeyttä ottaa kaikissa toimissa huomioon kestävän kehityksen tavoite.

Yhtenäinen edustautuminen kansainvälisissä järjestöissä Suuri valiokunta pitää valtioneuvoston tahtotilaa unionin yhtenäisestä edustautumisesta pääosin perusteltuna, mutta erittäin haastavana. Selonteossa esitetään tavoitteeksi, että EU:n jäsenvaltiot hakisivat suurempaa vaikutusvaltaa YK:ssa järjestäytymällä yhtenäisemmin, mukaan lukien EU:n pysyvä jäsenyys turvallisuusneuvostossa. Tulevaisuusvaliokunta toteaa, että historialliset ja reaalipolitiikan tekijät huomioon ottaen on vaikeaa nähdä, että nykyisin lukuisasti kansainvälisissä toimielimissä edustettuina olevat suuret EU-maat jättäisivät helposti omat paikkansa. Myös ulkoasianvaliokunta huomauttaa, että sinänsä kannatettavana pidettävä tavoite EU:n jäsenyydestä turvallisuusneuvostossa edellyttää sekä nykyisten jäsenten Ison-Britannian ja Ranskan luopumista paikoistaan että EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen päätöksenteon vahvistumista. Suuri valiokunta toteaa, että Suomen kannalta olisi tärkeää painottaa YK:n turvallisuusneuvoston toiminnan uudistamista.

Muina tärkeinä järjestöinä, joissa olisi tärkeää esiintyä yhdellä äänellä, ulkoasianvaliokunta nostaa esille Bretton Woods -järjestöt: Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston. Yhtenäistä edustautumista ei kuitenkaan voida asettaa itseisarvoksi kaikilla sektoreilla, vaan arviossa on otettava huomioon myös kansalliset edut. Liikenne- ja viestintävaliokunta toteaa, että yhtenäinen edustautuminen esimerkiksi kansainvälisessä televiestintäliitossa ei lisäisi Suomen painoarvoa vaan muuttaisi toimivalta-suhteita isojen jäsenvaltioiden eduksi.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: EU:lla on yhtenäinen edustautuminen kansainvälisissä järjestöissä, painottaen kuitenkin tapauskohtaista arviointia, jossa otetaan huomioon yhtenäisen edustautumisen tuoma lisäarvo ver-

rattuna yksittäisten jäsenvaltioiden vaikutusvaltaan.

Turvallisuus ja kriisinhallinta Suuri valiokunta pitää selonteon painotuksia unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämisestä hyvänä. Euroopan unionin turvallisuuspolitiikka on Suomelle keskeinen viitekehys.

Ulkoasiainvaliokunnan ja puolustusvaliokunnan mukaan kriisinhallinnan parissa toimivista organisaatioista Euroopan unionilla on kaikkein parhaat edellytykset kokonaisvaltaiseen kriisinhallintaan; unionin politiikassa yhdistyvät sotilaallinen ja siviilikriisinhallinta sekä kehityspolitiikka ja humanitaarinen apu. Ulkoasianvaliokunta katsoo, että Euroopan unionin olisi myös entistä enemmän pyrittävä suuntaamaan toimintaansa kriisejä ja konflikteja aiheuttavien perussyiden selvittämiseen, konfliktien puhkeamisen estämiseen sekä konfliktien välittämiseen.

Arvioidessaan selonteon turvallisuus- ja puolustuspoliittisia painotuksia puolustusvaliokunta toteaa, että unioni ei pyri luomaan unionimaiden kesken vastaavaa kollektiivista puolustuksen rakennetta kuin mitä Natolla on. Tähän ei unionimailla ole poliittista halua eikä taloudellisia resursseja. Ranskan paluu Naton sotilaalliseen komentorakenteeseen parantaa EU:n ja Naton yhteistyömahdollisuuksia.

Puolustusvaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että globaalilla finanssi- ja rahoituskriisillä on vääjäämättä vaikutuksia euroopalaiseen yhteistyöhön puolustusmateriaalikeskityksissä. Koska kansallisen protektionismin vaara on suuri, puolustusvaliokunta tähdentää, että Euroopan puolustusvirasto on jatkossakin keskeinen toimintakanava unionitason puolustusmateriaaliyhteistyössä. Koska puolustusmateriaalihankinnat tulevat etenevässä määrin osaksi EU:n sisämarkkinoita, kilpailutuksen piiriin tulevien puolustushankintojen listan tulee olla kaikissa unionimaissa mahdollisimman yhdenmukainen tasavertaisen kilpailuasetelman takaamiseksi.

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: EU on kansainvälisen turvallisuus-

den vahva tuottaja sekä tehokas kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan toimija.

EU:n naapuruuspolitiikka Selonteossa esitetään tavoite EU:n tehokkaammasta naapuruuspolitiikasta lähialueilla. Suuri valiokunta pitää tavoitetta kannatettavana. EU:lla on tarve vaikuttaa lähialueitaan unionia ja siihen pyrkiviä maita laajemmalle alueelle.

Ulkoasiainvaliokunta katsoo, että Euroopan unionin ja Venäjän välille tarvitaan vakaa kumppanuussuhde, jonka kautta voidaan turvata laaja-alainen yhteistyö hyödyntäen Venäjän ja unionin keskinäisriippuvuutta. Suuri valiokunta edellyttää ulkoasiainvaliokunnan tavoin Suomen toimivan aktiivisesti unionin Venäjä-yhteistyön kehittämisessä. Ulkoasiainvaliokunta pitää myös tärkeänä, että unioni kehittää Itäisen kumppanuuden kaltaisia yhteistyömuotoja, joiden avulla pystytään tarjoamaan laajentumisprosessin ulkopuolisille maille hyvinvointia ja turvallisuutta edistävä yhteistyökehikko. Poliittisen ja taloudellisen yhteistyön edistämisen lisäksi on vahvistettava alueiden demokratiakehitystä, oikeusvaltioperiaatetta ja tasa-arvoa.

Selonteossa olisi voitu nostaa esille myös Itämeri-strategia ja Pohjoisen ulottuvuuden politiikka tulevasta Suomen Itämeri-politiikkaa koskevasta erillisestä selonteosta huolimatta. Näiden kysymysten nostaminen esille ja sen tärkeyden korostaminen Suomen yleisten EU-politiikan painopisteiden esittelyssä ja tavoitteiden asettelussa olisi tuonut kansalaisille kaivattua konkreettisuutta unionin jäsenyyden vaikutuksista Suomessa ja lähialueilla. On toivottavaa, että EU:n tuleva Itämeri-strategia tuo esille Itämeren alueen erityispiirteet ja nostaa asiat paremmin EU-yhteistyön piiriin. Suuri valiokunta kannattaa kaikkea Itämeren rantavaltioiden välistä yhteistyötä Itämeren pelastamiseksi.

Suuri valiokunta yhtyy ympäristövaliokunnan arvioon siitä, että unionin Itämeri-strategia tarjoaa nykyistä tehokkaamman keinon kaikkien rantavaltioiden päästöjen rajoittamiseksi, ja Suomen tulisi olla tässä aloitteellinen. Hallintovaliokunta puolestaan painottaa Pohjoisen ulottuvuuden politiikan merkitystä yritystoiminnan

edistämisessä lähialueillamme infrastruktuuria ja muita kaupan ja investointien edellytyksiä kehittäen. Ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa on nostettu esille myös arktisen alueen kasvava merkitys.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tahtotilaan: EU:n lähinaapurit — Väli­meren alue, Itäisen kumppanuuden ja Keski-Aasian maat sekä Venäjä — ovat omaksuneet keskeiset eurooppalaiset normit ja ovat osa eurooppalaista vapaa­kauppa-alueetta, painottaen Itämeri-strategian ja Pohjoisen ulottuvuuden politiikan yhtäläistä ja tärkeää merkitystä.

3 SUOMI EU-VAIKUTTAJANA

Suomen vaikutuskyky

Selonteossa todetaan, että Suomen ominaispainoa voidaan merkittävästi kompensoida johdonmukaisella ja aktiivisella EU-politiikalla. Hyvillä argumenteilla ja tehokkaalla vaikuttamisella pienetkin maat voivat vaikuttaa merkittävästi EU:n politiikkaan ja lainsäädäntöhankkeisiin.

Selonteon asiantuntijakuulemisessa on käynyt selkeästi ilmi, että Suomen EU-vaikuttamisessa on kehittämisen varaa, vaikka siihen on viime vuosina jo merkittävässä määrin panostettu. Tämä näkemys on myös toistunut useissa erikoisvaliokuntien lausunnoissa. Omien etujen ajaminen ja voimakas, joskus aggressiivinen vaikuttaminen eivät ehkä kuulu suomalaisten ominaispiirteisiin, mutta riittävällä itsevarmuudella ja asiantuntemuksella voimme osoittaa vahvuutemme osajina monilla alueilla. Vaikuttamiskyky perustuu paljolti myös henkilökohtaisiin ominaisuuksiin; karisma, sosiaaliset taidot ja kielitaito vaikuttavat lopputulokseen ehkä luultuakin enemmän.

Vaikuttamista tulee harjoittaa kaikilla tasoilla. Kokonaisvaltainen vaikuttaminen alkaa komissiosta, jossa kohteena ovat valmistelevat virkamiehet, osaston johto, pääjohtaja ja ministeritapaamisissa komissaari. Lainsäädäntöehdotuksen valmistuttua vaikuttaminen suuntautuu neuvostossa muiden jäsenvaltioiden edustajiin ja

toisaalla Euroopan parlamentissa valmistelemaan esittelijään, varjoraportoijiin sekä poliittisiin ryhmiin. Tässä vaikuttamistyössä myös kansanedustajat voisivat omalta osaltaan olla avuksi. Tehtävän hoitaminen edellyttäisi tiivistä yhteistyötä valtioneuvoston EU-sihteeristön ja eduskunnan EU-sihteeristön välillä.

Asiantuntijakuulemisen nojalla voidaan sanoa, että Suomen vaikutuskykyyn komission valmisteluprosessissa ollaan kohtuullisen tyytyväisiä. Vaikuttamisen painopistettä tulisi kuitenkin siirtää enemmän hyvin varhaiseen ennakkovaikuttamiseen. Suuri valiokunta kiinnittää erikoisvaliokuntien tavoin huomiota siihen, että niillä aloilla, joissa Suomella on ollut ongelmia saavuttaa toivomiaan ratkaisuja, olisi tärkeää panna ensi ensi ennakkovaikuttamiseen, jotta Suomen näkemykset ja säädöspohja tulisivat paremmin ymmärretyiksi komission valmistelijoiden piirissä. Vaikuttamista tulisi tällöinkin tehdä kaikilla mahdollisilla tahoilla asiaa käsittelevistä virkamiehistä aina ministeriin asti.

Suuri valiokunta katsoo, että tällä hetkellä yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisutoimintaan voidaan parhaiten vaikuttaa vain ennakkolisesti, osallistumalla aktiivisesti EU-tuomioistuinasioiden käsittelyyn yhteisöjen tuomioistuimessa. Toiminta yhteisöjen tuomioistuimessa on nähtävä poliittista toimintaa tukevana. Kantojen selkeys ja johdonmukaisuus ovat keskeisiä edellytyksiä Suomen kantojen menestymiselle EU-tuomioistuinasioissa. Yhteisöjen tuomioistuimessa menestys riippuu oikeudellisten argumenttien painavuudesta, eikä jäsenvaltioiden äänimäärään tai kokoon perustuvalla vaikutusvallalla ole vastaavaa merkitystä kuin neuvostossa. Yhteisöjen tuomioistuimessa kaikki jäsenvaltiot esiintyvät tasavertaisina toimijoina.

Suomi on osallistunut tärkeiksi katsomiensa EU-tuomioistuinasioiden käsittelyyn muun muassa useissa yhtiö- ja autoverotusta, alkoholien maahantuontia ja vähittäismyyntimonopolia sekä rahapelejä koskeissa asioissa. Suomi on myös argumentoinnillaan onnistunut kehittämään EU-oikeutta ympäristö- ja avoimuusmyönteisempään suuntaan. Valiokunta katsoo, että osallistuminen EU-tuomioistuinasioihin on-

kin muun ennakkovaikuttamisen ja EU-oikeuden säädösvalmistelun ohella tärkeä keino vaikuttaa EU-oikeuden kehitykseen.

Selonteossa viitatus oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemän tutkimuksenkin mukaan Suomen vaikuttamisstrategian heikoin lenkki on Euroopan parlamentti. Euroopan parlamentista on tullut toinen lainsäätävä neuvoston rinnalle, ja sen vaikutusvalta on kasvanut. Selonteon tavoin suuri valiokunta katsoo, että parlamentin suomalaisjäsenet ovat tärkeä kanava parlamentin työhön, mutta vaikuttaminen ei voi rakentua yhteistyölle yksinomaan parlamentin suomalaisjäsenien kanssa. Valtioneuvoston tulisi luoda suorat kontaktit viipymättä kesäkuussa valittavaan uuteen parlamenttiin kaikilla mahdollisilla tahoilla ja tasoilla. Tämä tarkoittaa käytännössä eri poliittisia ryhmiä, valiokuntien johtoa, virkamiesjohtoa ja valiokuntien virkamieskuntaa laajemmaltikin.

Euroopan parlamentin jäseniin vaikuttaminen tulisi aloittaa heti, kun Suomen kannalta ongelmallinen lainsäädäntöehdotus on tullut komissiosta, sillä esittelijä voi itse valita, ketä asiantuntijoita ja tahoja kuulee tai tapaa ja mitkä kannat vaikuttavat raportin sisältöön. Suomen näkemyksiä ja perusteluja tulisi saattaa parlamentin eri poliittisten ryhmien tietoon ja erityisesti kulloisestakin asiasta esittelijöinä toimivien parlamentaarikkojen tietoon. Säännöllinen yhteistyö vaatii paljon asiantuntemusta, vaivannäköä ja sosiaalisia taitoja: ennen kaikkea henkilöresursseja. Hankkeita tulee priorisoida, ja keskeisimpiin hankkeisiin tulisi laatia erillinen vaikuttamissuunnitelma siitä, miten, milloin ja kenen toimesta yritetään vaikuttaa.

Suomalaiset europarlamentaarikot ovat moitineet hallituksen ja eduskunnan yhteistyöhalukkuutta heidän kanssaan. Suuri valiokunta yhtyy näkemykseen, että yhteistyö ei ole virallisella tasolla toiminut kovin tehokkaasti. Tähän suurimpana syynä lienee konkreettinen aikatauluongelma, ei niinkään kiinnostuksen puute. Europarlamentaarikkojen kuten kansanedustajienkin työ on ajankäytöllisesti haastavaa, mutta yhteisen ajan löytäminen yhteiselle tavoitteelle olisi suotavaa.

Selonteossa muistutetaan Ahvenanmaan vaikutusmahdollisuuksien huomioimisesta Suomen EU-politiikan toteuttamisessa. Suuri valiokunta pitää asiaa tärkeänä. Eduskunnan käsiteltävänä oleva Ahvenanmaan itsehallintolain muutosesitys ja sen yhteydessä tehty valtioneuvoston periaatepäättös Ahvenanmaan osallistumisesta EU-asioiden käsittelyyn vastaavat osaltaan tähän tavoitteeseen mahdollistamalla myös tosiasiallisesti maakunnan kantojen huomioonottamisen.

Suuri valiokunta esittää, että valtioneuvosto laatii eduskunnalle esiteltävän selkeän vaikuttamisstrategian Suomen vaikuttamisen muodoista ja keinoista EU:ssa. Uuden Euroopan parlamentin ja komission aloittaessa työnsä ensi syysynä on hyvä vaihe ottaa Suomen EU-vaikuttamisessa uusi askel.

Eduskunnan osallistuminen Suomen kannanmuodostukseen

Suomen perustuslain mukaan eduskunta osallistuu Suomen kannanmuodostukseen EU-asioissa aina, kun asia kuuluu eduskunnan lainsäädäntö- tai budjettivallan piiriin, sekä lisäksi muissakin EU-asioissa silloin, kun valtioneuvosto, suuri valiokunta tai ulkoasiainvaliokunta päättävät, että asia on toimitettava eduskuntaan. Valiokunnan lausunto asiasta on ohjeellinen lähtökohta valtioneuvoston toiminnalle. Perustuslaki ja sen nojalla annetut täydentävät säännökset ovat valiokunnan käsityksen mukaan edelleen riittävät eduskunnan toimivallan säilyttämisen kannalta. Valiokunta korostaa kuitenkin, että perustuslain määräysten, etenkin perustuslain 96 §:n "viipymättä"-vaatimuksen, noudattaminen jättää jatkuvasti toivomisen varaa. Myöskään vuonna 2008 uudistetut yksityiskohtaiset ohjeet ministeriöille EU-asioiden käsittelystä yhteistyössä eduskunnan kanssa (SuVL 2/2008 vp sekä oikeusministeriön julkaisu 2008:1) eivät ainakaan vielä ole johtaneet merkittävään parannukseen.

Valiokunnan kokemuksen mukaan EU-asian myöhäinen toimittaminen eduskunnan käsiteltäväksi on yleensä yhteydessä siihen, että asian

valmistelu on ministeriössä muutenkin aloitettu liian myöhään. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että kyseisessä asiassa Suomi muodostaa kantansa vaikutusmahdollisuuksien kannalta liian myöhään. Eduskunnan kannalta tämä tarkoittaa, että ministeriön virheen vuoksi eduskunta on saatettu jo tapahtuneiden asioiden eteen asiassa, joka kuuluu eduskunnan toimivaltaan. Huolimattomuudesta johtuva viivästyminen ei ole hyväksyttävää.

Tässä yhteydessä suuri valiokunta muistuttaa ministerien velvollisuudesta saapua suureen valiokuntaan neuvoston kokousten valmistelun yhteydessä. Tapauksissa, joissa ministeri tai hänen valtiosihteerinsä ovat estyneitä, tulee harkita valtioneuvoston normaalia sijaisjärjestelyä myös suuressa valiokunnassa, mikäli käsittelyssä on merkittäviä asioita. Poliittisen vastuun toteutumisen kannalta on tärkeätä, että ministerit osallistuvat myös neuvoston kokouksiin. Perustuslakivaliokunnan mietinnön (PeVM 5/2004 vp) mukaan valtiosihteeri voi edustaa ministeriä muissa kuin neuvoston lakiasäätävissä, Suomen äänivallan käyttöä edellyttävissä kokouksissa. Tällöin olisi luontevaa, että ministerille poliittisessa vastuussa oleva valtiosihteeri edustaa Suomea neuvostossa ministeriön toimialaan kuuluvissa asioissa ennen virkamiesasemassa olevaa pysyvää edustajaa tai hänen sijaistaan.

Suuri valiokunta yhtyy selonteossa esitettyyn huoleen riittävistä EU-asioiden hoitoon varatuista resursseista ja katsoo, että asianmukainen resursointi ja selonteossa mainittu EU-asioiden strateginen ohjaaminen osaltaan edistäisivät myös eduskunnan perustuslain mukaisten valtaoikeuksien toteutumista.

Valiokunta yhtyy selonteon näkemykseen, että EU-asioiden hoitamisessa on tulevaisuudessa kiinnitettävä entistä enemmän huomiota ennakkovaikuttamiseen, jolla on ymmärrettävä tarkoitettavan ennen kaikkea vaikuttamista tulevaan EU:n säädökseen tai toimeen jo ennen kuin komissio on tehnyt virallisen ehdotuksen. Valiokunta muistuttaa, että myös nämä asiat — jos ne sisältönsä puolesta kuuluvat eduskunnan toimivaltaan — tulee saattaa eduskunnan käsiteltäväksi, yleensä perustuslain 97 §:n mukaisessa jär-

jäestyksessä. Näissä asioissa on kysymys siitä, että Suomi ilmaisee kantansa johonkin valmisteltavana olevaan ehdotukseen; kannanilmaisu on kansainvälisten neuvottelujen logiikan mukaisesti ymmärrettävä, jollei juridisesti sitovaksi, niin ainakin poliittiseksi linjaukseksi, josta ei helposti poiketa. Ennakkovalmistelussa voidaan siis de facto tehdä poliittisia sitoumuksia, jotka voivat muun muassa supistaa eduskunnan liikumatilaa myöhemmässä vaiheessa.

Suuri valiokunta katsoo, että selonteossa mainitun EU-kantojen hallinnollisen yhteensovittamisen lisäksi valtioneuvoston tulee ryhtyä toimiin sen varmistamiseksi, että myös epämuodollinen ja alustavaksi luonnehdittu Suomen yhteydenpito unionin toimielinten ja muiden jäsenvaltioiden kanssa on kaikissa oloissa riittävässä poliittisessa ohjauksessa, eduskunnan perustuslailliset valtaoikeudet muistaen.

Lissabonin sopimuksen voimaantulo ei tule merkittävästi muuttamaan EU-asioiden käsittelyä eduskunnassa, mutta tuo siihen eräitä lisäpiirteitä. Suuren valiokunnan toiminnan pääsisältönä tulee edelleenkin olemaan Suomen kansallisten EU-kantojen muotoilu yhdessä valtioneuvoston kanssa sekä valtioneuvoston EU:ta koskevan toiminnan yleinen valvonta.

Lissabonin sopimuksen mukanaan tuomat uutuudet liittyvät ennen kaikkea toissijaisuusperiaatteen noudattamisen valvonnan menettelyyn. Sopimuksen mukaan EU:n toimielimet toimittavat eduskunnalle kaikki ehdotukset EU:n säädöksiksi, paitsi ne, jotka EU:n yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvina on rajattu toissijaisuusperiaatteen soveltamisen ulkopuolelle (muun muassa kaikki yhteisen maatalouspolitiikan esitykset). Eduskunnan sisäisestä toissijaisuusmenettelystä on tarkoitus ottaa yksityiskohtaiset säännökset eduskunnan työjärjestykseen ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa. Tätä koskeva ehdotus sekä Lissabonin sopimuksen muiden kansallisia parlamentteja koskevien määräysten yksityiskohtainen esittely ja arvio sisältyvät EU-menettelyjen tarkistustoimikunnan mietintöön (Eduskunnan kanslian julkaisusarja

2/2005) ja sitä päivittävään virkamiestyöryhmän muistioon vuodelta 2008.

Suuren valiokunnan käsityksen mukaan toissijaisuusmenettelyn käytännön vaikutukset jäänevät vähäisiksi ainakin siltä osin kuin ne johtuvat Lissabonin sopimuksen sisällöstä. Toissijaisuusperiaate on ollut samansisältöisenä voimassa Maastrichtin sopimuksesta lähtien, ja sen noudattamista on selvitetty rutiinomaisesti kaikkien U- ja E-asioiden käsittelyssä ilman, että olisi kertaakaan havaittu säädösehdotusta, jota voisi tehokkaasti kyseenalaistaa toissijaisuusperiaatteen perusteella. Lisäksi kansallisia parlamentteja kiinnostavat yleensä ehdotusten sisällöt enemmän kuin sopimuksen sallima juridis-tekninen kysymys säädöksen oikeasta antajasta.

Valtioneuvoston ja eduskunnan tulee kuitenkin varautua siihen, että toissijaisuusmenettelyn käyttöönotto, etenkin niissä kansallisissa parlamenteissa, joissa EU-asioiden käsittely on tällä hetkellä tehotonta, voi myös johtaa tosiasiallisiin vaikutuksiin. Jos parlamentti tai useat parlamentit ottavat julkisesti kantaa EU-ehdotukseen, on tällä poliittista merkitystä riippumatta siitä, onko kannanotto tarkkaan ottaen Lissabonin sopimuksen sallima. Suuri valiokunta katsoo, että Lissabonin sopimuksen toissijaisuusmenettelystä mahdollisesti kehittyvä poliittinen prosessi on nähtävä ennen kaikkea Suomen kantojen edustamiseen tarjoutuvana lisävälineenä, jonka käytöstä suuri valiokunta päättää. Suomen eduskuntakeskeisessä EU-kantojen valmistelujärjestelmässä on luonnollista, että eduskunta kuulee valtioneuvostoa ennen tässä tarkoitettuihin toimiin ryhtymistä.

Eduskunta ei ole toistaiseksi käyttänyt mahdollisuuttaan ilmoittaa Euroopan komissiolle näkemyksiään komission vihreistä, valkoisista ja muista valmisteluasiakirjoista. Eduskunnan pidättäytyvä suhtautuminen on yhteydessä Suomen valtiosäännön järjestelmään: Suomessa eduskunta päättää EU-kannat ja valtioneuvosto edustaa maamme eduskunnan hyväksymän ohjeistuksen mukaan, joten ei ole olemassa erityistä "eduskunnan kantaa", vain eduskunnan hyväksymä Suomen kanta. Komission vuodesta

2006 noudattaman menettelyn mukaan kansallisten parlamenttien kannanottoja on käsitelty samaan kategoriaan kuuluvina kuin ne etujärjestöjen, yhdistysten ja yksityisten kirjoitukset, joita komissio saa lähes jokaiseen valmisteluasiakirjaansa sisältyvän kaikille lukijoille osoitetun lausuntopyynnön johdosta. Suuri valiokunta katsoo kuitenkin, että tähänkään menettelyyn ei tule suhtautua turhan muodollisesti, vaan valiokunta on valmis käyttämään oikeuttaan antaa lausuntonsa myös Euroopan komissiolle, jos tällä arvioidaan voitavan edistää Suomelle tärkeitä näkemyksiä.

Aika ajoin on nostettu esille tarve kehittää eduskunnan EU-asioiden käsittelyjärjestelmää esimerkiksi lisäämällä asioista käytävää julkista keskustelua täysistunnossa. Edellä mainitussa EU-menettelyjen tarkistustoimikunnan mietinnössä selostetaan yksityiskohtaisesti, miten eduskunnan olemassa olevia menettelytapoja voidaan soveltaa EU-asioiden käsittelyyn siten, että keskeisistä asioista voidaan keskustella eduskunnan täysistunnossa. Valiokunta katsoo, että jo EU-asioiden keskeisen merkityksen

vuoksi niiden tulisi näkyä merkittävästi nykyistä enemmän maamme tärkeimmällä poliittisen keskustelun foorumilla, täysistunnossa. EU-politiikan tai lainsäädännön avoimemmalla käsittelyllä voisi olla myönteinen vaikutus myös mediassa ja kansalaisten keskuudessa käytävään keskusteluun.

Suuri valiokunta tulee ehdottamaan eduskunnan puhemiesneuvostolle, että se nimittäisi työryhmän eduskunnan EU-asioiden käsittelyn kehittämiseksi avoimuutta vahvistaen ja huomioden erityisesti lisääntynyt vaikuttamistarve EU:n toimielimiin. Samalla tulisi pohtia eduskunnan ja suomalaisten europarlamentaarikkojen yhteistyömuotoja.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella suuri valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton,

että eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta, mutta eduskunta edellyttää valtioneuvoston ryhtyvän mietinnössä esitettyihin toimenpiteisiin.

Helsingissä 20 päivänä toukokuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Erkki Tuomioja /sd	Tuija Nurmi /kok (osittain)
vpj.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Sari Palm /kd
vpj.	Antti Kaikkonen /kesk	Juha Rehula /kesk
jäs.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Eero Reijonen /kesk
	Kyösti Karjula /kesk	Kimmo Sasi /kok
	Ulla Karvo /kok	Jouko Skinnari /sd
	Timo Kaunisto /kesk	Timo Soini /ps
	Matti Kauppila /vas	Esko-Juhani Tennilä /vas
	Kimmo Kiljunen /sd (osittain)	Tuulikki Ukkola /kok
	Miapetra Kumpula-Natri /sd	Antti Vuolanne /sd
	Markku Laukkanen /kesk (osittain)	vjäs. Heidi Hautala /vihr (osittain)
	Ville Niinistö /vihr	Johannes Koskinen /sd (osittain).
	Håkan Nordman /r	

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Peter Saramo
valiokuntaneuvos Kirsi Pimiä
valiokuntaneuvos Anna Sorto.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Vanhasen hallituksen EU-selonteossa esittämät tavoitteet merkitsisivät suurta muutosta Suomen linjaan unionin perusluonteen osalta. Vuoden 2001 tulevaisuusselonteossa torjuttiin federalismi ja lähdettiin siitä, että "Euroopan unionia kehitetään jatkossakin itsenäisten jäsenvaltioiden ja Euroopan kansojen tiiviinä yhteisönä". Uusimmassa selonteossa halutaan sen sijaan siirtää yhä useampia tehtäviä EU:lle ja kehittää unionista 2020-luvulle tultaessa "globaali johtaja", joka harjoittaa myös lähialueillamme "määrätietoista politiikkaa, johtajuutta".

Suuren ja mahtavan luomisinnossa hallitus asettaa tavoitteeksi sen, että "EU on yhtenäinen globaali toimija, joka puhuu yhdellä äänellä kaikissa keskeisissä maailmanpolitiikan kysymyksissä". YK:n osalta korostetaan EU-jäsenmaiden yhtenäisyyttä ja EU:lle halutaan "oma paikka YK:n turvallisuusneuvostossa". Mitä EU:n tulisi yhdellä äänellään puhua ja mitä tavoitella, siitä selonteko vaikennee tyystin.

EU:sta globaalijohtajaa luotaessa selonteossa lähdetään siitä, että "Suomen kannalta on luontevaa, että EU kehittää sotilaallisia kykyjään". Nähdään myös, etteivät EU ja Nato ole "kilpailijoita vaan toisiaan täydentäviä". EU:ta militarisoidessa Natoa pidetään myönteisenä toimijana, jonka "kautta Natoon kuuluvat EU-jäsenmaat voivat paremmin toteuttaa eurooppalaista toimintaa"(!). Tavoitteista näkyy, että usko sotilaallisten ratkaisujen toimivuuteen maailman ongelmien ratkaisemiseksi on vahva.

Talouspolitiikkakin halutaan Brysselin päättämään

Halu siirtää lisää päätäntä Brysseliin näkyy myös selonteon asettamien talouspolitiikkaa koskevien tavoitteiden osalta. Selonteossa todetaan että "yhteisvaluutta asettaa kysymyksen koordinoita euroalueen talouspolitiikkaa raha-

politiikkaa laajemmin", mikä edellyttää myös "sosiaaliturvan parempaa yhteensovittamista".

Pohjoismaista hyvinvointivaltiomallia uhkaavasta jäsenmaiden verokilpailusta selonteossa sen sijaan vaietaan täysin. Jos se halutaan estää, EU-tasolla on säädettävä pääoma-, yritys- ja ympäristöverojen minimi. Kokonaan selonteossa sivuutetaan myös EY-tuomioistuimen työntekijöiden kannalta kielteinen, selvästi poliittisävyinen rooli rajat ylittävien työkiistojen ratkaisemisessa.

Selonteossa valitellaan sitä, että "palveluiden vapaa liikkuvuus on huomattavasti kehittymättömämpää kuin tavaroiden". Vielä vähän aikaa sitten Suomessa oli laaja yhteisymmärrys siitä, että on olemassa kaikki perusteet suojella julkisen sektorin palvelutoimintaa ylikansallisten jättiyhtiöiden kermankuorinnalta.

Mihin uusliberalistinen markkinameno johtaa, tulee pian näkymään postitoiminnassa. Valtionyhtiö Itellan hoitamat tuottoisat postitoiminnot tullaan suurissa kaupungeissa Suomen hyväksymän EU-direktiivin mukaisesti kilpailuttamaan. Siitä seuraa, että haja-asutusalueiden postinjakoon on valtion budjetista osoitettava jopa sata miljoonaa euroa vuodessa.

Tavoitteiden vaikutukset Suomeen jäävät käsittelemättä

Hallitus esittää selonteossaan useita sellaisia tavoitteita, joiden kielteiset vaikutukset Suomeen se jättää käsittelemättä. Esimerkiksi energian osalta halutaan päästä 2020-luvulle tultaessa siihen, että "energiaverkot yhdistävät koko unionin". Tavoitteen toteutuminen merkitsisi sähkön hinnan kovaa korotusta Suomessa ja suurvoittojen valumista jättimäisten sähköntuottajamonopoliin taskuihin. Ylisuurten voittojen tekemisestä on saatu esimakua jo pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla.

Selonteossa on esitetty hallituksen tahtotila myös unionin tulevan maatalous- sekä alue- ja rakennepolitiikan osalta. Alue- ja rakennetuet

halutaan keskittää vain EU:n "köyhimmille alueille". Niiden määrittely tapahtuisi bkt-vertailuna, mikä tarkoittaisi suuria menetyksiä Suomen itäisille ja pohjoisille alueille.

Maatalouden osalta selonteon tavoitteena on se, että "Suomi muodostaa yhtenäisen tukialueen". Epäonnistuneen liittymissopimuksen virhettä korjattaessa pysyvä tuki Suomen pohjoiselle maataloudelle tulee tällaista ratkaisua haettaessa olemaan vakavasti uhattuna.

Kiiltokuvaa ja valtavirtaa

Selonteon arvio Euroopan unionista on kiiltokuvamainen. Siinä sivuutetaan kokonaan se, että talouskriisin oloissa protektionismi ja nationalismi ovat olleet EU:ssa voimakkaassa kasvussa. Samaan aikaan EU:n suurten jäsenmaiden keskinäinen yhteydenpito on tiivistynyt entistäänkin. Useamman kerran lyhyen ajan sisällä EU:n suuret jäsenmaat ovat omien kokoustensa päätteeksi esittäneet taloustavoitteet koko unionin hyväksyttäväksi.

Lissabonin sopimus toteutuessaan lisäksi edelleen suurimpien jäsenmaiden valtaa unionissa. Siihen on viemässä myös Eurooppa-neuvostolle tuleva pysyvän presidentin virka. Sitä täytettäessä ehdotuksen henkilöstä tekevät unionin suuret jäsenmaat keskinäisten neuvonpitojensa jälkeen.

EU:n todellisen luonteen sivuuttava analyysi ja federalistihenkiset EU-tavoitteet saavat selonteossa jatkoksi esityksen Suomen toimintalinjasta, jossa korostetaan "rakentavuutta" ja jatkamista "unionin valtavirrassa".

Hedelmistään puu tunnetaan. Valtavirrassa tiukasti pysytellyt Vanhasen hallitus luopui Lissabonin sopimuksesta neuvoteltaessa pienille jäsenmaille erityisen tärkeästä jokaisen jäsenmaan komissaarista. Irlannin kansan sanottua Lissabonin sopimukselle kansanäänestyksessä ei, tehtiin Irlannille myönnytys, joka tuon tärkeän tavoitteen Suomenkin osalta toteuttaa. Esimerkki osoittaa, että tarpeen niin vaatiessa on osattava toimia hyvinkin päättäväisesti omien tärkeiden etujen puolesta.

Tutkija Tiia Peltonen päätyy äskettäin julkaistussa väitöskirjassaan siihen johtopäätöseen, että Irlannin asemaa EU-neuvotteluissa on vahvistanut maan valmius viedä neuvottelut lokset kansanäänestykseen. Sama olisi tilanne Suomenkin osalta. Kansanäänestysten käyttäminen lisäisi myös EU-asioiden seurantaan kansalaisten keskuudessa ja vahvistaisi siten EU:n heikohkoa legitimitettä. Selonteko ei kuitenkaan kansanäänestyksiä halua. Vasemmistoliitto sen sijaan haluaa niiden käyttämistä EU:n suurten linjanvetojen hyväksymistapana.

Tasavallan presidentti halutaan sivuuttaa

Lissabonin sopimuksen voimaantulon myötä valtion päämiesten muodostaman Eurooppa-neuvoston merkitys tulee edelleen kasvamaan. Siihen johtaa myös pienille maille tärkeän kiertävän puheenjohtajuuden korvaavan EU:n pysyvän presidentin viran perustaminen.

Vanhasen hallitus päätyi valtavirtapolitiikkansa mukaisesti lopulta kannattamaan pysyvän EU-presidentin viran perustamista. Paradoksaalisesti hallitus haluaa selonteossaan sen sijaan vähentää Suomen tasavallan presidentin mahdollisuuksia osallistua Eurooppa-neuvoston kokouksiin silloin, kun niissä käsiteltävät asiat liittyvät ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Kaikkien esitys heikentäisi Suomen asemaa neuvostossa ja on myös vastoin perustuslakiamme, jonka mukaan tasavallan presidentti johtaa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Loppupäätelmät

Suuren valiokunnan iso enemmistö — mukaan luettuna sosialidemokraatit — on yhtynyt kaikkiin Vanhasen hallituksen EU-tavoitteisiin, joiden lähtökohtana on siis yhä uusien asioiden ja tehtävien siirtäminen Brysselin päätäntään. Sama enemmistö valiokunnassa on asettunut tukemaan myös pääministeri Vanhasen edustamaa EU:n valtavirrassa kulkemisen politiikan jatkamista. Emme pidä näitä EU-politiikan lähtökoh-
tia oikeina, ja siksi esitämme eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat Suomen EU-politiikkaa koskevat ponnet.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme, että eduskunta hyväksyy seuraavan kannanoton:

1) Eurooppa-neuvoston käsitellessä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyviä kysymyksiä Suomea edustaa kokouksissa myös maamme ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa johtava tasavallan presidentti.

2) Pyrittäessä korjaamaan maatalouden osalta epäonnistunutta Suomen EU-liittymissopimusta on torjuttava pyrkimykset pohjoiselle maataloudellemme elintärkeän 142-tuen vesittämisestä.

3) Hallituksen tavoite EU:n alue- ja rakennerahastotukien suuntaamisesta vain unionin kaikkein köyhimmille alueille johtaisi Suomen itäisten ja pohjoisten alueiden saamien tukien romahuttamiseen. Siksi eduskunta ei hyväksy hallituksen tavoitetta.

4) Suomen tulee nostaa unionin käsitteeseen EY-tuomioistuimen viime vuosina vahvasti korostunut ja työntekijöille kielteinen poliittinen rooli työelämän rajat ylittävien kiistojen ratkaisuihin.

5) Hallituksen on vaikutettava siihen, että EU tehostaa toimintaansa Itäme-

ren suojelussa ja lisää panostuksia myös pohjoisen ulottuvuuden politiikan toteuttamiseen.

6) Suomen tavoitteena tulee olla se, että EU säätää minimi- pääoma-, yritys- ja ympäristöveroille hyvinvointivaltioiden perustaa horjuttavan verokilpailun estämiseksi.

7) Hallituksen tavoite koko EU:n kattavasta yhteisestä sähköverkosta 2020-luvulle tultaessa johtaisi sähkön hinnan rajuihin korotuksiin Suomessa. Tavoite ei sen vuoksi ole Suomen kannalta oikea.

8) EU:ta ei tule militarisoida, vaan unionin ja sen jäsenmaiden tulee lisätä panostuksia kehitysaputoimintaan köyhyyden poistamiseksi kehitysmaista siten, että YK:lle annetut sitoumukset saavutetaan kaikissa jäsenmaissa vuoteen 2015 mennessä.

9) Suomen on "valtavirrassa kulkemisen" sijasta terävöitettävä omaa EU-politiikkaansa. EU:n suurista linjaveudoista tulee Suomessa järjestää jatkossa kansanäänestys. Niiden käyttöönotto lisäisi EU:n legitimitettiin ja vahvistaisi samalla Suomen vaikutusvaltaa unionissa.

Helsingissä 20 päivänä toukokuuta 2009

Esko-Juhani Tennilä /vas
Matti Kauppila /vas

VASTALAUSE 2

Perustelut

Uudet jäsenyydet

Yhteistyö- ja lähentymissopimuksia tulee käyttää ennen täysjäsenyyttä uusien ehdokasmaiden lähentämiseksi niin, että ne täyttävät jäsenyyss-kriteerit. Lähentymiseen on varattava riittävästi aikaa, 5—20 vuotta lähentyvän maan lähtötilan-teesta riippuen. Tähänastinen laajentuminen on ollut liian nopeaa. Esimerkiksi Romania ja Bul-garia eivät täyttäneet riittävän hyvin jäsenyyden ehtoja, ja niissä on esimerkiksi oikeusvaltion rakentaminen yhä kesken. Vielä EU:n ulkopuolella olevien Pohjoismaiden jäsenyyspyrkimykset ovat vahvasti kannatettavia.

Keskustelu Turkin jäsenyydestä on ennenai-kaista, koska se ei täytä moniakaan jäsenyyden edellyttämiä ns. Kööpenhaminan kriteereitä; esi-merkiksi maan kulttuuri-, ihmisoikeus- ja yh-teiskuntanormisto on kovin erilainen. Toisaalta tällä hetkellä Turkin oma into liittymisen edelly-tyksenä olevien kriteerien saavuttamiseen lie-nee myös hiipunut. Turkin strateginen asema muun muassa energian raaka-aineiden läpikul-kumaana ei saa merkitä jäsenyysskriteerien alen-tamista sen kohdalla.

Maatalous

Kansallisen maatalouden merkitystä tulee koros-taa erityisesti ruuan lähisaatavuuden, perhevilje-lyn ja kansallisen huoltovarmuuden näkökul-masta. Oppivuodet yhteisen eurooppalaisen maatalouspolitiikan osalta tulee realisoida Suo-men kannalta suomalaisia viljelijöitä ja kulutta-jia hyödyttävämpään, pysyvyyttä, ympäristöte-koja ja turvallisuutta lisäävämmän maatalouden suuntaan.

Alue- ja rakennerahastot

Alue- ja rakennepolitiikka on pirstoutunut liian moneen ohjelmaan ja hankkeeseen, niin että ko-konaisuuden hahmottaminen on kärsinyt. Tur-haa byrokratiaa ja hallintoa tulee karsia. Se on myös EU:n oma tahtotila.

Alue- ja rakennepolitiikassa on pyrittävä kan-sallisen päätöksenteon lisäämiseen vaikuttavuuden tehostamiseksi. Kansallinen päätöksenteko lisäisi päätösten nopeutta ja tukisi paikallistun-temuksen merkitystä päätöksille, eikä rahaa tar-vitsisi kierrättää EU-organisaation kautta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan, että eduskun-ta hyväksyy seuraavan kannanoton:

1) Suomi hyväksyy EU-jäsenyyspyrki-mykset sellaisille eurooppalaisille mail-le, jotka täyttävät tinkimättä jäsenyys-kriteerit.

2) Maatalouspolitiikkaa on uudistetta-va niin, että kannattavan maatalouden tuotantoedellytykset turvataan pysyvästi koko Suomessa. Maatalouspolitiikas-sa tulee korostaa ympäristöarvoja, kan-nattavuutta ja kansallisen huoltovar-muuden parantamista. Suomen tulee huolehtia kansallisen pysyvän tuen ase-masta pitäen esillä kansalliset luonnon-olomme pohjoisena kasvualueena.

3) Suomen tahtotila on palauttaa alue- ja rakennerahoituksen päätökset kan-sallisiksi.

Helsingissä 20 päivänä toukokuuta 2009

Sari Palm /kd

VASTALAUSE 3

Perustelut

Hallituksen EU-selonteko on kritiikitön, yltiö-optimistinen ja EU-jäsenyyttä ylistävä katsaus Suomen mallioppilaslinjaan EU:ssa. Selonteko on paljastava katsaus virallisen Suomen EU-tuuteen. EU-jäsenyyden haitallinen merkitys kansalliseen suvereniteettiin ja itsenäisen pää-tösvaltamme supistumiseen jätetään pimentoon.

Euroopan unioni asettaa koko demokratian päälaelleen. EU ei ole demokratia eikä demokraattisesti hallittu. Terveessä ja toimivassa kansanvallassa ihmiset päättävät, mitä valtaa heidän johtajilleen annetaan. EU:ssa johtajat päättävät, mitä oikeuksia ja vapauksia kansalaisille annetaan. Lakialoitemonopoli on vaaleissa valitsemattomalla komissiolla eli teknokraateilla. Heitä on käytännössä mahdotonta erottaa.

Kansalaisaloiteoikeus on käytännössä kuollut kirjain. Järjettömän rekkarallin lopettamiseksi Brysselin ja Strasbourgin välillä kerättiin miljoona nimeä. Ainoa lopputulos prosessista oli, että EU osti itselleen aikaisemmin vuokraamansa rakennukset.

Suomen hallitus suitsuttaa EU-perustuslakia, jota nyt kutsutaan EU:n Lissabonin sopimukseksi. EU:n perustuslaki korostaa komission ja EU-parlamentin valtaa ministerineuvostoon nähden. EU-perustuslaki hylättiin Alankomaiden, Ranskan ja Irlannin kansanäänestyksissä. Kosmeettisten sopimusmuutosten jälkeen Ranska ja Alankomaat ratifioivat saman sopimuksen parlamenteissaan. Irlanti laitetaan äänestämään samasta sopimuksesta uudestaan.

EU-perustuslaki tuo EU:lle myös presidentin ja ulkoministerin. Molempia Suomi on vastustanut, mutta nyt hallitus hyrisee tyytyväisyyttään, kun se saa sitä, mitä ei ole halunnut.

Suomi on EU:n nettomaksaja, nyt ja tulevaisuudessa. Tämä hallituksen tavoite toteutuu. Sii-nä en näe mitään hurraamisen aihetta. Suomen

erityisolosuhteet saavat ymmärtämystä puheissa, mutta käytännössä maatalouden niin sanottujen torjuntavoittojen katkeamaton sarja on jo katkaissut monen talonpojan selkärangan ja toimeentulon. Nyt suurtilalinjakin on tulossa tiensä päähän. Muutama tila on jo konkurssimenetelyssä.

Suomi tulee jatkossa olemaan entistä enemmän EU-teknokraattien jakopolitiikan rahoittaja. Tässäkin salissa istuu joitakin iloisia nettomaksajia. Perussuomalaiset eivät lukeudu heihin. Suomen osuus suurvalta-Britannian jäsenmaksuhelpotuksessa on jokasyksyinen häpeäpilkku budjettikirjassamme.

EU:n byrokraatiataivas jatkaa entiseen malliin verorahojen törsäystä ja turhanpäiväisten direktiivien laadintaa. Jos EU jonkin komissaarin tarvitsee, se olkoon hölmöjen lakien ja direktiivien karsintakomissaari. Ympäristönsuojelussa EU:lla olisi järkevä rooli, mutta suuren rahan vastustus on tällä sektorilla niin suurta, että tulokset ovat toistaiseksi jääneet laihoiksi.

EU on kuitenkin merkittävä tekijä. Huomattava osa lainsäädännöstämme saa alkunsa sieltä. Samaan aikaan, kun tämä lainsäädäntömme EU-vetoisuus tunnustetaan, puhutaan kuitenkin läheisyysperiaatteesta.

Hallitus haluaa Turkin EU:n jäseneksi. Hallitus haluaa, että EU:sta tulee globaali toimija, joka puhuu yhdellä äänellä kaikissa keskeisissä maailmanpolitiikan kysymyksissä. Suomen äänellä puhuu EU:n presidentti tai ulkoministeri, jota Suomen kansa ei ole ollut valitsemassa.

Demokratia on tuottanut kansoille parhaat tulokset. Nykymuotoinen EU on epädemokraattinen ja ylhäältä johdettu organisaatio, jonka elinpäivät ovat rajalliset. Itsenäisten valtioiden yhteistyö Euroopassa on tie hyvinvointiin, rauhaan, läpinäkyvyyteen ja demokratiaan.

Ehdotus

Edellä esitetyn perusteella esitän, että eduskunta hyväksyy seuraavan kannanoton:

- 1) *Eduskunta ei hyväksy valtioneuvoston selonteon yltiöoptimismia, näkemystä EU-jäsenyyden merkityksestä ja EU:n kehittämisestä vaan edellyttää, että,*
- 2) *EU:n Lissabonin sopimuksen kaaduttua Irlannin kansanäänestyksessä hallituksen on aloitettava uudet neuvottelut EU:n perussopimusten huomattavaksi yksinkertaistamiseksi ja kansallisen itsemääräämisoikeuden palauttamiseksi.*
- 3) *Suomessa EU:n perussopimusten muutoksista tulee tulevaisuudessa järjestää kansanäänestys.*
- 4) *Suomen EU-komissaari pitää, mikäli sellainen jokaiselle maalle Lissabonin sopimuksen hyväksymisen myötä tulee, valita vaaleilla, samassa yhteydessä europarlamenttiedustajien valinnan kanssa.*
- 5) *Hallitus ryhtyy välittömästi toimiin Suomen maksaman Ison-Britannian jäsenmaksuhelpotuksen osuuden poistamiseksi.*

6) *Hallitus ryhtyy tehokkaasti toimiin Suomen nettomaksuosuuden vähentämiseksi. Hallituksen on annettava vuosittainen selostus Suomen EU-maksuosuudesta.*

7) *Hallitus toimii siten, että perheviljelmäpohjainen maatalous Suomessa voidaan säilyttää, elintarvikehuolto ja huoltovarmuus turvata sekä tukirahojen kierrättämistä Brysselin kautta merkittävästi vähentää siirtämällä tukirahojen hallinnointi ja maksatus takaisin Suomeen.*

8) *Hallitus ei hyväksy Turkin EU-jäsenyyttä, sillä Turkin poliittinen järjestelmä ei takaa ihmisoikeuksia ja todellista demokratiaa.*

9) *Hallitus toimii siten, että EU:lle ei perusteta EU-presidentin ja -ulkoministerin virkaa.*

10) *Hallitus ei edistä EU:n kasvattamista suurvallaksi, joka toimii globaalina toimijana yhdellä äänellä kaikissa keskeisissä maailmanpolitiikan kysymyksissä.*

11) *Hallitus huolehtii siitä, että unionin alueella harjoitettavassa turvapaikkajärjestelmässä lopullinen päätäntävalta säilyy jäsenvaltioilla.*

Helsingissä 20 päivänä toukokuuta 2009

Timo Soini /ps